

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til ligningsrådet (i stedet for Jørgen Jørgensen (Ullerup)).

(Jfr. tidenden sp. 39).

Valgt blev: Medlem af folketinget *Asger Jensen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til landsnævnet vedrørende omnibus- og fragtmandskørsel (i stedet for Jørgen Jørgensen (Ullerup)).

(Jfr. tidenden sp. 39).

Valgt blev: Direktør *Erik Thorn*, Ålborg.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Redegørelsen findes i tidenden sp. 1).

K. B. Andersen: Ved det folketingsvalg, der dannede optakten til den nuværende folketingsperiode, altså i efteråret 1960, gik socialdemokratiet til valg med løftet om at søge at gøre de gode tider bedre og om ikke at sætte trygheden og fremskridtet over styr. I dag, tre år efter, kan vi sige med den sandhed, som de foreliggende kendsgerninger viser, at de gode tider blev bedre, at det lykkedes at bevare trygheden, og at fremskridtet blev fortsat. Kun den, der har mod og vilje til at benægte fakta, kan komme til et andet resultat.

Ikke alene er det lykkedes at holde den gode beskæftigelse; ledigheden er kommet yderligere et stykke nedad og har her i efterårsmånederne bevæget sig omkring 1,3 pct. Det er ledighedstal af en størrelse, vi har været aldeles ukendte med her i landet indtil de allersidste år. Der har i tre års perioden været tale om stigning i investeringer og produktion, om en meget stærk stigning i industrieksporten og om stigning i forbruget. Valutabeholdningen er den største nogen sinde, hvilket også skyldes låntagning i udlandet til produktive formål, priserne viser stabilitet, ja, julipristallet var endog nedadgående, og vi har fået en

diskontonedesættelse. Det er altså stadig sådan, at praktisk taget alle hænder er i arbejde landet over. Det er vel i sig selv det største sociale og menneskelige fremskridt, der er sket i årene efter krigen. Det bidrager ganske automatisk til at løse en lang række problemer af social og økonomisk karakter.

Hvorfor er det så gået sådan?

Det skyldes ikke alene den hjemlige politiske indsats, men det skyldes lige så lidt alene de gode konjunkturer, der er kommet til os udefra. Regeringen og regeringspartierne har ikke alene ladet deres økonomiske politik tage æren for de gode tider, sådan som det ofte er blevet påstået. Men vi kan på den anden side ikke tjene oppositionen i at fraskrive den økonomiske politik, den ganske bevidste beskæftigelsespolitik, der har været ført i disse år, sin del af æren for, at det er lykkedes at bevare, ja, endog forbedre de gode tider fra 1960 til i dag.

Spørgsmålet er så: hvordan kommer vi videre frem?

Vi kan selvfølgelig ikke slå os til ro med, at de gode tider notorisk er blevet bedre. Vi må gøre, hvad der overhovedet står i menneskelig magt for at fastholde trygheds- og fremskridtslinjen også videre frem. Hvordan det bedst kan ske, synes der at være enighed om i alle ansvarlige kredse. Midlet er ikke at lempe finanspolitikken, selv om det selvfølgelig vil være populært at starte et felttog mod den bundne opsparring. Det betyder selvfølgelig ikke, at den økonomiske politik ligger fast ganske uden hensyn til, hvad der sker. Netop ikke. Opgaven må være til enhver tid at afpasse den økonomiske politik på en sådan måde, at stabiliteten og beskæftigelsen kan bevares.

I den redegørelse, som de tre vise mænd tilsendte regeringen i september, peger de på en yderligere rentenedsættelse som den lempelse, der naturligst kommer i betragtning, når og hvis en lempelse bliver påkrævet. Den samme opfattelse har Arbejdsgiverforeningens formand, direktør Heineke, givet udtryk for ved en pressekonference for nylig, hvor han vendte sig mod finanspolitiske lempelser, og også Industrirådet har vendt sig mod lempelser af finanspolitikken og peget på en rentelettelse som vejen, hvis en lettelse skal ske. Meget kraftigt er det samme synspunkt endelig kommet

[K. B. Andersen.]

til orde fra fagforeningsside. I Arbejds-mændenes og Specialarbejdernes Fagblad for den 1. oktober siges det således — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Alt for ofte har man ladet sig lokke af lygtemændene. Det var først og fremmest de arbejdsløse, det gik ud over. Og vi ønsker ikke, at regeringen nu igen af en uvederhæftig skattelettelseskampagne skal lokkes eller tvinges ud i en politik, der meget vel kan sætte den opnåede økonomiske stabilitet over styr og måske ødelægge den gode beskæftigelse.“

Senere i artiklen siges det, at en rentelømpelse er at foretrække for en lettelse af finanspolitikken, fordi en renteløstelse betyder bedre konkurrencemuligheder for vore erhverv, og fordi den vil medføre lavere huslejer til gavn bl. a. for de unge.

Den omstændighed, at de gode tider er blevet bedre, betyder det så, at alt er godt? Den omstændighed, at disse tre år har været rige på fremskridt på mange af samfundslivets felter, betyder det, at ønskesedlerne er opfyldt og målene nået? Selvfølgelig ikke. Der er stadig mange opgaver at løse. Der er stadig meget at gøre med de hidtidige opgaver for at komme længere frem; der er stadig nye opgaver, og der sættes stadig nye mål.

Blandt de opgaver, der må arbejdes energisk videre med i den kommende vinter, er det naturligt først at nævne boligbyggeriet. Her kan vi ikke erklære os tilfredse, før vi har nået den eneste acceptable tilstand: at alle, der har behov for en bolig, også er i stand til at skaffe sig en og betale for den ud af en almindelig lønmodtagerindkomst. Vel er der bygget mange boliger i disse år, vel er der sat ny rekord i antallet af fuldførte boliger, men det er altså ikke nok. I 1962 flyttede hver eneste søgnedag gennemsnitlig 110 mennesker ind i en ny lejlighed. Men det slår altså ikke til. Den boligløse kan ikke stilles tilfreds med en henvisning til disse rekordtal, der i sig selv er imponerende. Og det er der ikke noget at sige til. Derfor må der fortsat sættes ind for yderligere at øge boligbyggeriet. Og kan vi ikke komme videre ad de hidtidige veje, så må der findes andre.

På det sociale område står tillægspensionen i forgrunden. Dette gamle ønske fra

fagbevægelsens side er nu — takket være helhedsløsningen — inden for rækkevidde. Der forestår også forbedringer af folkepensionen. Dels må der arbejdes med at finde frem til indførelse af fuld folkepension til alle, således at alene alderen er afgørende, d. v. s. sådan at folkepensionens fulde beløb er en klar ret, der ikke begrænses af eventuelle andre indtægter. Dels må der selvfølgelig skaffes forbedringer til de folkepensionister, der alene har folkepensionen at klare sig med.

Der må arbejdes videre med skattereformerne. Her melder sig i første række spørgsmålet om kildeskatten og om sambeskatningen. Også en forenkling og revision af ejendomsbeskatningen trænger sig på, så der ikke kan bestå nogen risiko for — således som den højtærede finansminister udtrykte det på socialdemokratiets årsmøde — at nogen beskattes fra hus og hjem.

Den prisstabilitet, vi har kunnet glæde os over i sommer, må søges fastholdt. De ændringer, der i forbindelse med helhedsløsningen blev foretaget i loven om indseende med priser, gør denne lov til et godt instrument i kampen mod urimelige priser og avancer. Det er da uden videre klart, at på de områder, hvor konkurrencen virkelig fungerer effektivt og virkelig slår igennem, dér kan ingen lovgivning eller myndighed gøre en bedre indsats for at holde priserne nede. Derfor er loven om indseende med priser heller ikke udtryk for nogen form for mistillid til den del af erhvervslivet, der er villig til at underkaste sig konkurrencens vilkår.

Loven om pris- og avancementstop blev jo allerede ved sin gennemførelse i foråret udtrykkelig betegnet som en midlertidig lovgivning. Det måtte den være, fordi den i det lange løb ville blive stadig sværere at administrere og derved i længden kunne bidrage til at skabe en falsk tryghedsfølelse uden baggrund i de faktiske forhold. At pris- og avancementstoppen har virket, må bl. a. julpriсталlet kunne tages som udtryk for. Men fremover må det være rigtigt, som tanken hele tiden har været, at basere prispolitikken på det mere smidige instrument, loven om indseende med priser, der også kunne have heddet lov om prisundersøgelser, midlertidige pris- og avancementstop og maksimalpriser.

[K. B. Andersen.]

I denne forbindelse er der grund til at udtrykke glæde over, at det nu endelig ser ud til, at vi får et forbrugerblad her i landet. Forbrugerrådet har jo i flere år arbejdet med denne tanke, der nu synes at stå foran sin virkeliggørelse. Så er det kun radio og TV, vi venter på. Hvor længe kan radioen forsømme den oplagte opgave, der ligger i en virkelig forbrugeroplysning? Jeg mener at vide, at der arbejdes med spørgsmålet. Forhåbentlig vil det ikke vare længe for radioledelsen at finde frem til virkelig effektive former for forbrugervejledning.

Der er vel få områder, hvor der er sket så store fremskridt i de senere år som på uddannelsesfeltet. Skoleloven af 1958 satte en vældig udvikling i gang i folkeskolen. Stærkt øgede midler til ungdommens uddannelsesfond bragte os nærmere til idealet om lige adgang til uddannelse uafhængigt af økonomiske vilkår. Store investeringer i den højere uddannelse finder stadig sted. Men behovet for yderligere udbygning af uddannelsesapparatet i alle led er stadig stigende. Det gælder folkeskolen, det gælder ungdomsskolen og de frie skoler, det gælder erhvervsskolerne, det gælder uddannelsen af ikke-faglærte, det gælder alle former for højere uddannelse. På alle disse felter vil tilbageholdenhed være forkert både af menneskelige og samfundsmæssige grunde.

Også det kulturelle liv i øvrigt kræver bevillinger. Det gælder forskerne og forskningen — og vel at mærke ikke alene den del af den, der kan være til ret umiddelbar nytte, men forskningen i dens helhed. Det gælder kulturformidlingen, men det gælder først og sidst den skabende kunst. Selvfølgelig er det rigtigt, som det er sagt, at bevillinger og offentlig omsorg i øvrigt ikke kan skabe kultur, men det er lige så afgjort, at uden bevillinger går det heller ikke. Der har været betydelige stigninger i kulturbevillingerne i disse år, men vi har stadig ikke på helt tilfredsstillende vis løst den opgave, der går ud på at sikre kunstnerne, ikke mindst de unge kunstnere, så gode arbejdsvilkår, at vi derigennem tydeligt viser, hvilken betydning vi tillægger deres arbejde.

På det udenrigspolitiske område må kravene i første række gå ud på at søge at bidrage til, at den afspænding i det inter-

ationale klima, som traktaten om forbud mod kernevåbenforsøgene var en optakt til, kan fortsættes. Mon ikke alle danske vil kunne tilslutte sig de ord, som den engelske udenrigsminister, lord Home, udtalte i sovjetisk TV i forbindelse med traktat-aftalen:

„Der er så meget, der kan udrettes, hvis vi blot bruger vor fornuft til at organisere den fred, som er nødvendig dertil. Hvis blot halvdelen af de rigdomme, som De og vi har ofret på våben, i stedet kunne bruges på flere huse, mere lægelig forskning, mere undervisning og større produktion af mad, hvor meget bedre og lykkeligere kunne vi da ikke alle være.“

Som et hjemligt apropos til forsøgsaftalen, som den danske regering — som en af de første regeringer — meldte sig som underskriver af, kom redøgørelsen fra regeringens atomoplysningsudvalg. Forhåbentlig vil de problemer, denne redøgørelse beskæftiger sig med, vedblivende kun være af teoretisk interesse. Men det er fortjenstfuldt, at dette materiale er skaffet til veje, og at den højtærede indenrigsminister har erklæret sig rede til at sørge for, at det virkelig kommer til befolkningens kundskab.

Som et forsøg på at bidrage til afspænding på et meget brændbart felt må de bestræbelser ses, som den højtærede udenrigsminister har udfoldet for både på nordisk plan og igennem FN at virke for en ny tænke måde over for de frygtelige spændinger omkring apartheidpolitikken i Sydafrika. Den højtærede udenrigsministers arbejde med denne sag er et eksempel på de muligheder, som FN byder også et lille land for at være med til at dreje udenrigspolitisk vanetænkning ind i nye baner.

At problemerne skulle løses fra dag til dag, havde vel ingen ventet. At det nuværende regime i Sydafrika pludselig skulle afstå fra sin afskyelige og tåbelige racepolitik, var vel heller ikke ventet. Derfor skal den højtærede udenrigsministers initiativ heller ikke vurderes ud fra, om mere eller mindre øjeblikkelige resultater straks bringes i havn, men værdsættes ud fra det bidrag, det allerede har givet i retning af at sætte mere konstruktive tankegange under debat på internationalt plan, sådan som det er sket i denne alvorlige sag. Jeg går ud fra, at den højtærede udenrigsminister vil benytte de-

[K. B. Andersen.]

batten her til at give tingets medlemmer en nærmere redegørelse for sit arbejde med dette spørgsmål, som befolkningen forståeligt følger med så stor optagethed.

På samme måde må vi under denne debat vente oplysninger fra den højtærede udenrigsminister om de nyeste forhandlinger vedrørende det europæiske økonomiske samarbejde. Alt tyder jo usægtelig på, at nogen klaring vedrørende det fremtidige markeds-samarbejde ikke kan ventes foreløbig, ja, vel ikke før en rum tid efter det kommende engelske valg. For et land med Danmarks traditionelle handelsforbindelser med fællesmarkedet, især Vesttyskland, vil ventetiden falde lang og blive kostbar, ikke mindst for vor landbrugseksport. Mødet i Bruxelles i sidste uge med repræsentanter for fællesmarkedskommissionen synes — efter presen at dømme — at have indfriet de forhåbninger, man kunne nære til det med henblik på kontakter om Danmarks særlige problemer i overgangstiden, til den europæiske situation bliver mere afklaret. Jeg vil bede den højtærede udenrigsminister give udtryk for, hvor megen optimisme vi har lov at knytte til mødet i sidste uge og til de møder, der aftales for den kommende tid.

Den beklagelige udsættelse af markedsforhandlingerne indebærer den fordel, at der bliver tid til igen at overveje problemerne omkring det nationale værn af jorden, et problem, der jo lige fuldt består, selv om de lovforslag, der blev vedtaget her i tinget i forsommeren, ikke blev godkendt ved folkeafstemningen. Let at finde andre, endsige bedre, udveje bliver det ikke. Et nej til de eneste hidtil udarbejdede forslag løser jo ingen problemer. Det gælder også med hensyn til de felter, som dækkedes af de tre andre forkastede forslag. Problemerne består, og de må kræve opmærksomhed og arbejde i den kommende vinter.

Der er altså på alle områder opgaver nok at tage fat på. Der er ikke tid til at sætte sig til hvile på de laurbær, de gode tider kom indbringe. Vi må videre frem.

Den åbningstale, den højtærede statsminister holdt for 14 dage siden, var et godt svar til de mange spørgsmål og opgaver, der trænger sig på.

Der er grund til at anerkende den form,

den højtærede statsminister i år havde givet denne tale, en form, der virkelig levede op til 1953-grundlovens ord om at give en „redegørelse for rigets almindelige tilstand“ og ikke alene for „de af regeringen påtænkte foranstaltninger“. I åbningsdebatten i fjor efterlyste det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft en sådan ændring af talen. Den form, den højtærede statsminister i år har givet sin åbningstale, imødekømt dette ønske, der utvivlsomt deles af mange. Forhåbentlig vil den gode skik holde sig i fremtiden. Når man tænker på de lidet opmuntrende kommentarer, åbningstalen plejer at blive hilst med i pressen, ganske uden hensyn til, hvem der holder den, var det en helt ny fornemmelse at læse de anerkendende vurderinger, der blev talen til del bl. a. i Berlingske Tidende og Finanstidende.

Men der var jo ikke alene form. Der var også indhold. Talen var en ganske klar indbydelse til arbejde med de aktuelle problemer. Det var en tale, der var formet som optakt til en arbejds vinter.

Jeg skal ikke på nogen måde forsøge at tage tingets tid med at gentage åbningstalens gennemgang af de foreliggende arbejdsopgaver, blot ganske kort pege på nogle enkelte af de felter, den højtærede statsminister beskæftigede sig med og lovede initiativ over for.

Den højtærede statsminister bebudede først og fremmest nye linjer i boligpolitikken med det formål at skabe en yderligere forøgelse af boligbyggeriet og samtidig en billig-gørelse. Der blev bebudet en begyndende afvikling af byggerestriktionerne for den billigere del af boligbyggeriet, herunder også for parcelhusene. Talen bebudede opsparringsordninger for unge med sikret boligret. På skatteområdet bebudedes bl. a. ændringer af ejendomsbeskatningen og af beskattningen af børns indtægt. På uddannelsesfeltet blev der bebudet øgede midler til ungdommens uddannelsesfond og udbygning af universiteterne. Der blev også bebudet forslag på det sociale felt, bl. a. om tillægs-pensionen, og på trafikområdet. Kort sagt: åbningstalen pegede på opgaverne på alle samfundslivets områder, og den indeholdt en stærk opfordring til samarbejde om de foreliggende opgaver. Jeg kan kun være enig med venstrebladet Dannevirke-Heimdal, når

[K. B. Andersen.]

det i forbindelse med omtale af åbningstalen skriver — jeg beder om tilladelse til et kort citat —:

„Det ville være glædeligt, om den indledte folketingssamling således kunne byde på noget positivt i stedet for blot at blive benyttet af de enkelte partier til at bringe sig i stilling med henblik på det valg, som skal komme senest om et års tid.“

Spørgsmålet er nu: hvad vil oppositionen? Regeringen har nu givet sit udspil. I hvilken ånd vil det blive modtaget?

Det må være det vigtigste formål med denne debat, der danner optakt til en vinters arbejde her i tinget, og som har fået regeringens arbejdsprogram som grundlag, at give befolkningen oplysning om oppositionens arbejdslyst, arbejdssevne og arbejdsvilje. Det må siges, at forvarslerne ikke har været for gode, men der består jo den mulighed, at debatten her kan give et mere positivt indtryk.

Det lader sig ikke nægte, at det konservative folkeparti har været ivrig for at bringe sig i forgrunden i sommerens politiske debatter. Ikke, som man kunne have ønsket og håbet, med konstruktive forslag, men først og fremmest med personlige angreb på regeringens medlemmer med den højtærede statsminister som yndlingsoffer. Der er jo tradition i det parti for personlige statsministerangreb.

Nu er det ikke vanskeligt at finde frem til grunden til, at konservative politikere dyrker personangreb med så megen nidkærhed. Den ligger lige for. Det er igen de gode økonomiske forhold. Havde vi haft valutaunderskud, havde vi haft stor ledighed, havde vi haft stagnerende produktion, havde vi haft svigtende eksport, kort sagt, havde forretningen Danmark haft det rigtig skidt, ja, så ville disse økonomiske forhold have været angrebemålene uden smålig skelen til årsagerne til besværlighederne. Nu er alle disse forhold i orden og vor økonomiske udvikling præget af støt og rolig fremgang — og så, ja, så må man jo altså finde andre angrebemål. Der er desværre ikke tvivl om, at disse stadige personangreb er med til at give befolkningen lede ved politik. Der er måske også grund til at minde partiet om, at i det lange løb kan personangreb ikke

erstatte en politisk linje og ikke skjule mangelen på konstruktive forslag.

Det kunne måske i denne sammenhæng være på sin plads at spørge: hvad er det for en glørværdig indsats, der giver det konservative folkeparti baggrund for denne dømmesygge? Hvorledes ville forholdene have været her i landet, om vi havde fulgt de konservatives råd igennem årene?

I den VK-plan, som de konservative var hovedmændene for for nogle år siden, blev der givet udtryk for en økonomisk politik, der ville have ført landet ud i kaotiske tilstande. Det var den økonomiske politik, der var den direkte årsag til hr. Thorkil Kristensens afsked med dansk politik. Og det var den økonomiske politik, der i sommer af Finanstidende blev betegnet som tydende på ukendskab til de samfundsøkonomiske sammenhænge.

Ligeledes i VK-planen fandt man kravet om at begrænse statens anlægsvirksomhed til det absolut nødvendige, så længe højkonjunkturen varede. Da højkonjunkturen har været siden, skulle vi altså i alle disse år yderligere have begrænset statens anlægsvirksomhed med meget alvorlige følger for uddannelse, for trafikudvikling, for sociale institutioner, for kulturliv o. s. v.

Det konservative folkeparti har i sommerens løb i dyre annoncer fortalt befolkningen, at partiet viser vejen til en ny boligpolitik, og i denne sammenhæng bl. a. hævdede, at det måtte være muligt at opføre mindst 40.000 boliger om året. Det er det da sikkert også. Springet er ikke så stort. I 1960 fuldførtes der 28.000 boliger; i fjor passerede vi de 33.000. I år runder vi vel de 34.000. Det betyder, at blot vi fortsætter den nuværende stigningstakt 3 år til, så er de 40.000 hjemme. Men det er unægtelig udtryk for et vældigt omsving eller også en meget kort hukommelse, når det konservative parti nu jonglerer med tal af denne størrelsesorden.

Hvordan stod det til med målene for boligbyggeriet og med tankerne om fremtidens boligbehov, da de konservative var ved roret? Lad mig med et par tilfældigt valgte eksempler friske det op, så det sådan ligesom kan gå ind i den løbende boligdebat.

Ved et møde i Frederiksberg Grundejerforening den 10. september 1953 kom den daværende boligminister, Aksel Møller, ind

[K. B. Andersen.]

på fremtidens boligbehov. Fremtiden i forhold til 1953, det er nu, så vi har alle en mulighed for at efterkontrollere de vurderinger, der dengang var bestemmende for den konservative boligpolitik, og som altså er bestemmende for forsyningen med boliger i dag. Ifølge referat i Berlingske Tidende udtalte den daværende boligminister ved mødet, at boligmangelen i byerne pr. 1. januar 1953 var på 22.000 lejligheder — heri iberegnet en passende boligreserve. Indtil 1960 ville befolkningstilvæksten hvert år kræve 9.000 lejligheder. Hvis man fortsatte med at bygge 15.000 lejligheder, ville der blive et årligt overskud på 6.000 lejligheder. Altså, sagde den daværende konservative boligminister om det, der er dagens bolig-situation, ville boligmangelen i byerne være afviklet i løbet af 1954, og ved udgangen af 1956 skulle den nødvendige boligreserve være klar. Så enkelt var det.

Som den nuværende højtærede boligminister redegjorde for i Aktuelt i går, har vi siden denne lidet heldige spådom tilvejebragt over 100.000 flere boliger, end den daværende boligminister anså for fornødent til at klare boligmangelen, og vi har, som alle ved, stadig boligmangel. Hvordan ville det dog ikke have set ud, om vi havde holdt os til det daværende konservative skøn?

Et andet eksempel. Under en boligdebat her i det høje ting i foråret samme år, altså 1953, om et socialdemokratisk forslag om et ekstrabyggeri af billige lejligheder på 12.000 over 2 år vendte den konservative boligminister sig voldsomt mod denne tanke. Han opererede, sagde han, med et byggeprogram på 25.000 lejligheder for hele landet — der blev nu for resten kun færdiggjort godt 21.000 — og skulle der lægges 6.000 ovenpå, ville det blive 31.000. Og Aksel Møller sagde — det står i Folketings-tidende for 1952-53, sp. 3435 —:

„Jeg ved virkelig ikke, hvem vi skal få til at lave 31.000 lejligheder her i landet.“

På det punkt behøver de konservative nu ikke at svæve i uvidenhed længere. De kan spørge den nuværende højtærede boligminister. Han præsterer nu på tredje år over de 31.000, og er som sagt godt på vej til de 40.000.

Det er ikke ligefrem nogen flatterende

baggrund for et parti, der vil optræde som den store revser og fornyer på boligfeltet.

Det er ikke blot på boligområdet, der er en vis uoverensstemmelse mellem de løbende ord og de nøgne kendsgerninger.

Der har i sommerens løb været rumlet meget fra konservativ side for at give tjenestemænd og funktionærer indtryk af, at helhedsløsningen skulle være vendt ensidigt mod dem, og at lønarbejderne var løbet med hele kagen. Som alle i denne sal ved, var forholdet det, at helhedsløsningen i år gav løntillæg til de lavestlønnede både blandt arbejdere, funktionærer og tjenestemænd, og at den vil give generelle løntillæg til de samme grupper til næste forår. Herudover gav helhedsløsningen tilsagn om tillægspension også til de funktionærer, som ikke hidtil har haft pensionsordninger. I Aktuelt har det ærede medlem hr. Poul Sørensen betegnet tillægspensionen som et stort gode for funktionærerne. Så var det jo godt, at regeringspartierne sikrede funktionærerne dette gode, for de konservative stemte som bekendt imod. Helhedsløsningen betød løsning af ligelønsspørgsmålet for funktionærerne inden for det store handels- og kontorområde. I Aktuelt har det ærede medlem hr. Poul Sørensen betegnet kvindernes ønske om ligeløn som naturligt. Ja men så var det da godt, at regeringen sørgede for, at dette ønske kom igennem ved helhedsløsningen. Det ærede medlem og hans parti stemte imod.

Hvad de konservative ville byde funktionærerne i foråret i stedet for det, de stemte imod, var ikke let at få rede på under drøftelserne her i tinget. Uden for tinget er det jo gået lidt bedre. Det ærede medlem hr. Fanger foreslog ved et møde i Århus Industriforening, at der skulle gennemføres totalt lønstop og ophævelse af dyrtidsreguleringen.

Det er forstæeligt, at de konservatives forsøg på at fremstille helhedsløsningen som vendt mod funktionærer og tjenestemænd mødte skarp afvisning såvel fra den daværende formand for HK, den nuværende højtærede arbejdsminister, som fra Centralorganisation I, sølvsnorenes organisation, der henstillede til de konservative at vise deres interesse for funktionærerne og tjenestemændene mere her i salen og ikke blot udenfor, når afgørelserne var truffet.

[K. B. Andersen.]

De konservatives agitation i jordlovs-kampagnen skal jeg ikke komme ind på, selv om den nok kunne fortjene et kapitel i denne sammenhæng. Kun en enkelt af de mange annoncer skal jeg fremdrage til belysning af holdbarheden i de fremførte argumenter. I den konservative annonce i Berlingske Tidende den 23. juni stod der at læse:

„Ingen må blive hjemme. Husk sofa-vælgerne tælles som ja-stemmer.“

Nu var der, som alle ved, en samlet andel af ja-stemmer og af sofa-vælgere, der altså ifølge det konservative partis opfattelse og fortolkning af grundlovens ord tælles som ja-stemmer, på mellem 55 og 60 pct. for jordlovsforslagene. Skulle man tro den konservative fremstilling af dette rent faktiske forhold, den konservative fremstilling af, hvordan grundlovens folkeafstemningsregel virker, ja, så skulle forslagene altså være vedtaget. Men det skal man selvfølgelig heller ikke, det ved jeg vel, det fremgår klart. Jeg har i alle tilfælde opfattet resultatet af folkeafstemningen på en anden måde.

Et ledemotiv i agitationen forud for folkeafstemningen var jo, at et nej til regeringsforslagene betød fornyede forhandlinger om problemerne. Som Berlingske Tidende skrev i en ledende artikel samme dag som nævnte annonce — jeg beder om tilladelse til et kort citat —:

„Et nej åbner for det samarbejdende folkestyre.“

Men det skal man måske heller ikke tro? Det får vi en prøve på inden så længe, når regeringen fremsætter sit forslag vedrørende naturfredningsloven, et forslag, som imødekommer kritikken af det forslag, der faldt ved folkeafstemningen.

Nu er det afgørende i vurderingen af det konservative folkeparti og dets placering i dagens Danmark i og for sig ikke disse enkeltheder. Det afgørende — ikke mindst ud fra et lønmodtagersynspunkt — må være den helt åbenbare drejning fra den linje, som Christmas Møller-tiden var udtryk for,

og så til den meget hårde højrekurs, der præger partiet og dets ledere i dag.

Det er ikke tilfældigt, at det konservative parti efter i juni at have optrådt som forsvarer for den lille mands lille hus vendte tilbage til mere naturlige græsgange — dette i ordets allerbogstaveligste forstand — og startede denne sommers politiske herregårdsmission.

Allerede få dage efter folkeafstemningen talte det ærede medlem hr. Poul Møller på herregården Højris på Mors, en smuk træflojet bygning med tårn og spir, og hvad der ellers hører et parcelhus til. Her proklamerede det ærede medlem det nye borgerlige samarbejde, ikke mere VK, men VK plus U. Tokanten var blevet til en treklang. Ifølge Berlingske Tidendes referat sagde det ærede medlem bl. a. — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Hvis venstre, det konservative folkeparti og de uafhængige også fremtidigt kan stå sammen og stille spørgsmålene lige så klart op, behøver vi ikke at af-finde os med socialdemokratisk styrede regeringer.“

Altså: de uafhængige er nu officielt budt velkommen som fast partner i det borgerlige samarbejde. Mon de lønmodtagere, de konservative bejler så stærkt til, er trygge ved dette samarbejde med det yderste højre i dansk politik, trygge ved den nye alliance, der blev proklameret i Højris herregårdspark?

Nogle uger efter var herregårdsmissionen nået til Rosenholm i Østjylland, Rosenkrantzernes slægtseje. Her beskæftigede det ærede medlem hr. Thestrup sig bl. a. med boligspørgsmålet og opfordrede — i herregårdsmurens ly — regeringen til at undersøge de forskellige boligformers egnethed for nutidens familier.

På overgangen til efteråret, da høsten skulle i hus, tog så det ærede medlem hr. Poul Sørensen sin del af herregårdsbesøgene, startende i Langesø på Fyn, hvor det ærede medlem bl. a. talte om sammenlægning af landbrug, og sluttende på baroniet Gavnø

[K. B. Andersen.]

hos det ærede medlem hr. Reedtz-Thott. Her greb vejrguderne dog ind, så mødet måtte forlægges til Næstvedhallen.

Når jeg bringer erindringerne om Christmas Møller-tiden ind i dette billede, hvor jeg indrømmer de ikke rigtig hører hjemme, skyldes det, at det konservative folkepartis såkaldte grå eminence, redaktør Hastrup, for nylig i et interview i Information udtalte, at de konservative i dag høster frugterne af Christmas Møllers indsats, af hans arbejde for at frigøre de konservative „fra alt det, der i dag virker reaktionært“. Mon det er samarbejdet med de uafhængige, redaktør Hastrup havde i tankerne? Har de konservative — eller for så vidt nogen af os — virkelig fantasi til at forestille sig Christmas Møller og det ærede medlem hr. Iver Poulsen arm i arm? Er det konservative folkeparti virkelig stadig Christmas Møllers parti?

I „Bogen om Christmas Møller skrevet af hans venner“ — hvor jeg for resten har ledt forgæves efter et bidrag af det ærede medlem hr. Poul Sørensen — findes en afsluttende artikel af det ærede medlem hr. Poul Møller. Denne artikel slutter med et citat af den sidste artikel, Christmas Møller skrev, en artikel, det ærede medlem hr. Poul Møller betegner som Christmas Møllers „testamente“, en artikel, der ifølge det ærede medlem hr. Poul Møller „fortæller mere om, hvad han var og ville, end lange biografier“. Citatet lyder:

„Hvis jeg havde med aktiv politik at gøre, ville jeg give regeringen virkelig fair play. Deri ligger jo ikke, at oppositionen skal bøje sig for alt. Principielle krav, regeringen fremsætter, vil man have ret til at gå imod. Men jeg ville i overensstemmelse med folkepartiets traditioner tænke mere på de fattige end på de rige, mere på de boligløse end på dem, der har for mange værelser, mere på den indeklemte husmand og den fattige husmands søn, som også gerne vil have sit eget, end på godsejeren og storproprietæren. Det er klart, at der efter jeres konservative opfattelse er principper, I ikke kan bryde. Når jeg forestiller mig, hvorledes fremtiden kan blive, mener jeg, at det er mest folkelig, demokratisk, dybtgående social politik, som skal føres.“

Er det denne linje, det ærede medlem hr. Poul Møller nu skal til at praktisere sammen med det ærede medlem hr. Iver Poulsen og hans parti?

Det er i øvrigt i samme artikel, Christmas Møller siger — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Politik — det er jo ikke at blive minister. Politik — det er at få den regering, og støtte den og bremse den, hvor det er nødvendigt, landet har behov, at få den rigtige politik fremmet. Og kan nogen være i tvivl om, at vi, med den anskuelsesfordeling, som råder blandt vælgerne, skal have socialdemokratiske ledere i landet. Jeg er det i hvert fald ikke. Og jeg ville, om jeg havde med det konservative folkeparti at gøre, indrette dets politik herefter.“

Der er unægteligt et spring eller et svælg fra disse udtalelser af den tidligere konservative leder til dagens konservative herregårdsmøder, til de stadige konservative forsøg på at lægge offentlig aktivitet, der skal give befolkningen øgede muligheder på det ene og det andet område, for had, til de stadige personangreb, der skal gøre det ud for en politik, og ikke mindst til det af det ærede medlem hr. Poul Møller proklamerede intime samarbejde med de uafhængige.

Men én ting er, hvad de lønmodtagere, de funktionærer og tjenestemænd, som de konservative i ord bejler til, vil sige til denne skarpe højredrejning. En anden og ikke mindre interessant er: hvad siger venstre? Kan venstre — selv et venstre, der på landsmødet for nylig mente at uskadeliggøre Liberal Debat — holde til at acceptere makkerskabet med de konservative i udpræget højreudgave og i tæt samarbejde med de uafhængige?

På venstres landsmøde udtalte det ærede medlem hr. Erik Eriksen ifølge Berlingske Tidende — som motivering for ændringerne i partiets program — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Liberalismens forudsætning er netop evnen til at indstille sig på løsningen af øjeblikkets og fremtidens opgaver. Hvis denne evne ikke er til stede, vil liberalismen ganske enkelt havne i sin modsætning, den klassiske konservatisme.“

Ja, netop.

Derfor er det også berettiget at spørge:

[K. B. Andersen.]

vil venstre også i denne sal, også i denne samling, markere sin vilje til at medvirke til løsningen af øjeblikkets og fremtidens opgaver? Kan et parti med venstres folkelige forankring og med et nyt program i længden klare sig på de negative spidsfindigheder, de konservative er mestre i? Det er dagens spørgsmål i dansk politik.

Der er adskillige interessante enkeltheder i venstres nye program — der er også adskillige dunkle punkter, ellers var det ikke det ærede medlem hr. Erik Eriksens parti. Måske kan vi i denne debat få løftet sløret for nogle af dem.

Det er forståeligt, at det europæiske samarbejde måtte indtage en central plads i drøftelserne på landsmødet. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen efterlyste en mere energisk indsats og gav udtryk for, at han respekterede de følelser, der gjorde sig gældende her i landet i forhold til fællesmarkedet; men vi måtte ikke lade stå til. Hvad betyder nu det? Betyder det, at det ærede medlem er enig med det ærede medlem hr. Anders Andersen, som ved et pressemøde for fællesmarkedets korrespondenter skal have udtalt sig om, at Danmark under forhandlinger med England ville stå lige så stærkt som medlem af EEC, som man ville stå ved at holde sig udenfor? Dækker det ærede medlem hr. Erik Eriksens ord over en ny politik angående fællesmarkedet i forhold til den, der hidtil har samlet et bredt flertal her i tinget? Forhåbentlig vil denne debat give svar på, hvad landsmødet mente om dette vigtige spørgsmål.

På årsmødet vedtog venstre efter kampafstemning en ny socialpolitik. Jeg kan slet ikke deltage i den skadefryd, der i nogle kommentarer er kommet til udtryk, fordi venstre stod delt i dette spørgsmål. Det hører virkelig den frie debat til. Det, der interesserer, er indholdet i denne nye socialpolitiske linje, der gik af med sejren. Ordføreren for det forslag, der senere faldt ved afstemningen, det ærede medlem hr. Søren Andersen, udtalte under debatten ifølge Berlingske Tidende, at det sejrende forslag ikke var til at skelne fra socialdemokratiets socialpolitik. Det er svært for udenforstående at vurdere, hvad det ærede medlem bygger denne udtalelse på. Så vidt det kan ses af pressens referater, består den ved-

tagne socialpolitik i, at der indføres et beskedent — ifølge det ærede medlem hr. Henry Christensen et rimeligt beskedent — sikkerhedsnet for alle trangstiltfælde, suppleret med mulighed for frivillig overbygning finansieret af de enkelte borgere selv. Det vil vel altså sige, at de nuværende ydelser skal skæres ned og delvis erstattes af forsikringsordninger. Er dette rigtigt opfattet? I så fald: hvor omkring skal dette sikkerhedsnet ligge beløbsmæssigt? Og et spørgsmål mere: er det ikke rent sagligt et tilbageskridt på denne måde at give samme hjælp til højst forskelligartede trangsårsager?

Hvad den økonomiske politik angår, vedtoges en udtalelse, der ikke udmærker sig ved klarhed. I debatten om den gav det ærede medlem hr. Axel Kristensen udtryk for, at den nye formulering ikke brød med VK-programmets økonomiske politik, altså den økonomiske politik, som skabte bruddet med hr. Thorkil Kristensen, den politik, som mere end noget andet gav anledning til dannelsen af Liberal Debat, og som den økonomiske sagkundskab har vendt sig imod. Også dette punkt vil det være af stor interesse at få kastet lys over.

Programmet udtaler sig for en forhøjelse af fødevarerpriserne af hensyn til den kommende konkurrence i fællesmarkedet. Nu kan det være lidt vanskeligt at forstå, hvilken samfundsmæssig gevinst, hvilken gevinst for hele omkostningsniveauet der skulle ligge i at gennemføre væsentlige forhøjelser af fødevarerpriserne for danske forbrugere nu under henvisning til en — vi må vel desværre sige eventuel — senere tilslutning til fællesmarkedet. Hvilken højde tænker venstre sig fødevarerpriserne hævet til? Og hvilken indflydelse kan sådanne pris-hævninger tænkes at ville få på ejendomspriserne?

Blandt de ganske klare ændringer, der blev gennemført på årsmødet, er venstres navneskifte. Venstre vedtog i navnet at bekende sig til sin ungdoms idealer: Danmarks liberale parti. Det er der nok grund til at lykønske med. Der er klang over det. Og det var jo faktisk blevet nødvendiggjort af, at venstrenavnet i stigende grad er holdt op med at være et selvstændigt partinavn og mere og mere opfattes som den ene halvdel af en politisk firmabetegnelse. Om der i dette navnetillæg skulle ligge tanker om

[K. B. Andersen.]

det praktiske i at have ungpigenavnet ved hånden i tilfælde af en eventuel forestående separation eller skilsmisse, melder historien ikke noget om.

Også socialistisk folkeparti har holdt årsmøde eller kongres, som de kalder det, og vedtaget et nyt program og nye arbejds-linjer.

Det udadtil mest interessante ved denne kongres var den meget stærke tilrettevisning, der blev partiets officielle leder, det ærede medlem hr. Aksel Larsen, til del, ved at kongressen tog afstand fra hans samarbejds-iver med socialdemokratiet. Fra socialdemokratisk side har vi stadig og vedholdende afvist enhver form for samarbejde med det ærede medlem og hans nye parti, der spiller præcis samme splittelsesrolle, som hans tidligere parti gjorde, den splittelsesrolle, som i så mange lande har bragt en borgerlig politik til magten. Nu har også det ærede medlems egne trukket ham hårdt i frakkeskøderne. Mon det ikke efterhånden kan gå op for det ærede medlem, at den vej ikke er farbar?

Man tør næsten ikke, her midt i den danske hyggelighed, tænke på, hvad der ville være sket med det ærede medlem, hvis det var lykkedes for det ærede medlem at få indført det samfundssystem her i landet, som det ærede medlem har virket for hele sit lange liv igennem. I så fald havde det ærede medlem nu været afsat som imperialistisk forræder eller noget i den retning med al udsigt til at blive et hoved kortere, omend, det indrømmes, med en svag mulighed for oprejsning efter en vis år-række. Sådan har fremgangsmåden jo været i de udrensninger, det ærede medlem har accepteret som et helt naturligt led af systemet i sin kommunistiske tilværelse. Nu derimod kunne det ærede medlem, fordi det ærede medlems livsværk, indførelsen af stalinismen på dansk grund, ikke lykkes, roligt trods nederlaget sætte sig i toget som en fri mand.

Spørgsmålet om partiets holdning til helhedsløsningen og til forsøg på som i Norge at gå sammen med den borgerlige opposition blev også debatteret.

I denne sammenhæng fremkom det ærede medlem med nogle oplysninger over for kongressen, der ikke er i ret god overens-

stemmelse med de faktiske forhold, for ikke at sige i klar strid med dem. Det ærede medlem forklarede, at når man ikke — som fra visse sider i partiet ønsket — stemte mod samtlige forslag i helhedsløsningen, var det for ikke at bringe regeringen i mindretal med de følger, det kunne have fået for regeringen og for det ærede medlems parti. Dette har jeg fra det ærede medlems blad. Denne fremstilling må dog vist bero på det, man i venlig formulering kalder en erindringsforskydning — og folketingsgruppen må have lidt under samme hukommelsestab, eftersom ingen af dem, mig bekendt, korrigerede formanden på dette punkt. SF stemte, som alle her ved, netop imod to af de afgørende love i helhedsløsningen sammen med de ærede medlemmer hr. Iver Poulsens, hr. Poul Sørensens og hr. Erik Eriksens partier med det resultat, at de pågældende forslag og dermed helhedsløsningen blev bjærget igennem på regeringens eget spinkle flertal.

Anderledes ville forholdene jo ikke være blevet, om partiet havde stemt imod samtlige love, ikke spor anderledes. I ingen tilfælde var regeringspartierne afhængige af SFs stemmer.

Nej, SF viste netop ved helhedsløsningen sin vilje til sammen med hele den borgerlige opposition at gå imod regeringen i en situation, hvor afgørende spørgsmål for arbejderne og andre lønmodtagere, herunder betydningsfulde sociale landvindinger, stod på dagsordenen. De borgerlige partier kunne derimod regne med SF-stemmerne i løbet mod regeringen og derfor tale om regeringens spinkle flertal.

Der er intet, absolut intet, i SFs holdning hidtil her i tinget, der tyder på, at partiet ikke med koldt blod vil ofre den nuværende regering, når lejligheden er der. Viljen har været klart demonstreret netop ved helhedsløsningen. Hvorfor så fortælle kongressen noget andet?

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen står altså nu efter en kongres, der har underkendt hans politiske linje — hvad nok så mange forklaringer fra det ærede medlem ikke kan dementere — og har fået lov at sidde tiden ud mod at lade sporvognsborgmester Brauer trække i trådene og lægge kursen. Her er samtaler med vognstyreren ikke forbudt under kørslen; de er tværtimod

[K. B. Andersen.]

påbudt af kongressen. Sådan blev altså sidste kapitel af en lang virksomhed på det politiske overdrev. Man mindes uvilkårlig sangen om Larsen: „Han havde tænkt sig så meget og så meget, men overalt var der altså hejst stop“. Ja, det er jo, som det ærede medlem ved, fra „Melodien, der blev væk“ — og det er sidste vers af sangen om Larsen.

På baggrund af det arbejde, der er udført i samarbejde mellem de to regeringspartier gennem de hidtidige tre år af denne valgperiode, og på baggrund af det omfattende arbejdsprogram, åbningstalen rummer, og hvortil den indbyder til samarbejde, er det naturligt igen at spørge: hvad vil oppositionen? I fjor måtte store og afgørende spørgsmål drøftes her i tinget uden klare og konkrete modforslag fra oppositionens side. Vil det gentage sig i denne samling?

Ved det engelske arbejderpartis kongres for nylig pegede Harold Wilson på de vældige perspektiver, vi i den vestlige verden står over for. Han talte om, hvordan den forestående videnskabelige revolution i de kommende 10-15 år ville medføre større omvæltninger end de forløbne 250 års britiske industrihistorie. Det var automatiseringens perspektiver for produktion og for den menneskelige arbejdskraft, han beskæftigede sig med.

Også her i landet står vi midt i en vældig samfundsudvikling med mange og store og hastige ændringer i samfundslivet. I 10 år har socialdemokratiet været ledende i den politiske udvikling. Vi har aldrig haft flertal, og vi har derfor måttet hente resultaterne hjem gennem forhandlinger. Det har krævet vilje og evne til at forhandle. Socialdemokratiet ønsker også i fremtiden at være med til på afgørende måde at præge samfundsudviklingen ud fra ønsket om at skabe de bedst mulige rammer for den menneskelige udvikling i arbejde og fritid.

Opgaverne er der i hobetal. Regeringens oplæg til forhandling om opgavernes løsning er lagt på folketingets bord.

Og så er det spørgsmålet må lyde: hvad vil oppositionen? Angreb af mere eller mindre personlig karakter løser jo ikke fremtidens problemer. Problemerne kræver konstruktive planer, og de kræver ideer, der er i pagt med udviklingen. Det, befolk-

ningen i denne debat vil lytte til, det, den vil håbe på at få svar på, efter at regeringen har lagt sit arbejdsprogram frem til debat, er: hvad er oppositionens forslag til løsning af de store opgaver, vi står midt i på alle samfundslivets områder?

Erik Eriksen: Der var to ting, der mere end noget andet prægede arbejdet det sidste folketingsår. Det var gennemførelsen af den såkaldte helhedsløsning og vedtagelsen af de jordlove, der forkastedes med så stort et flertal ved folkeafstemningen den 25. juni.

Det var fælles for disse to lovsæt, at de blev vedtaget uden tilslutning fra oppositionspartierne, som repræsenterer meget tæt ved halvdelen af samtlige medlemmer i det høje ting. Ligeledes var det fælles, at der ikke blev levnet reelle forhandlingsmuligheder om denne vigtige lovgivning. Regeringen ønskede ikke noget samarbejde, skønt den meget vel var klar over, at vi var stærkt og positivt interesserede i de problemer, der lå til grund for lovgivningen. Den slags sætter naturligvis sine spor.

Det er på denne baggrund, man må vurdere den højtærede statsministers afsluttende bemærkninger i åbningstalen. De indeholdt den sædvanlige opfordring til samarbejde, måske endda noget inderligere end tidligere. Om min opfattelse er korrekt, ved jeg ikke, for sandt at sige giver åbningstalen i øvrigt intet fingerpeg. Vi er henvist til at bygge på erfaringer, og de er jo ikke gode. Jeg tror, det er den mest runde tale, der endnu er holdt ved indledningen til folketingets arbejde. Der var jo ikke noget i talen, der kunne fornærme nogen. Omvendt var der heller ikke meget, der kunne vække særlige forventninger hos nogen.

Jeg indrømmer, at der bag de mange ord kan skjule sig viljen til konstruktivt lovgivningsarbejde, men de kan også være et udtryk for, at regeringen fortsætter sin selvstændige og svingende kurs og i øvrigt på adskillige områder går uden om problemerne. Jeg vil naturligvis helst tro det første, men mine erfaringer gør det vist forståeligt, at jeg er skeptisk og tvivlende.

Jeg kan tilføje, at ved læsning af regeringspressen får man nærmest indtrykket af, at valgkampen allerede er begyndt.

Da forhandlingen her nu engang skal finde sted på grundlag af åbningstalen, er det

[Erik Eriksen.]

vel rimeligt, at jeg knytter nogle bemærkninger til dens enkelte afsnit.

Jeg vil begynde med at sige, at det er ikke på udenrigspolitikens område, der går skel mellem regeringens og mit partis opfattelse. Vi er enige om, at hovedhjørnestenene i vor udenrigspolitik er De Forenede Nationer, NATO-samarbejdet, Nordisk Råd og ønsket om de bedst mulige vilkår for vore sydslesvigske landsmænd.

Jeg hører til dem, der tror, at Cubakrisen i oktober sidste år vil vise sig at være noget af et vendepunkt i forholdet mellem øst og vest. Allerede aftalen om forbud mod forsøg med kernevåben er et bevis på, at der såvel i Sovjetunionen som i USA og Storbritannien findes vilje til overenskomst om konkrete stridspunkter i den kolde krig. Ingen kan naturligvis vide, om en sådan vilje fortsat vil være til stede, men man har dog lov at håbe, og håbet synes trods alt i øjeblikket ganske godt begrundet.

En sådan udvikling vil ikke kunne undgå at påvirke det storpolitiske klima, men samtidig ser det ud til, at der er ved at ske afgørende frontforandringer i den kolde krig. Spændingen mellem Sovjetunionen og Kina skaber helt nye problemer, som ingen vist i dag tør påstå helt at kunne overskue. Ligesom den frie verden må leve sammen med Sovjetunionen, må vi imidlertid også leve sammen med Kina. De små nationer spiller ikke nogen større rolle i dette spil, men de har dog en stadig forpligtelse til at udnytte enhver mulighed for afspænding. Ikke mindst for Danmark gælder det, at vi ikke må forsømme nogen lejlighed til at påpege, at det internationale kapløb om rustning og rummets erobring mindsker mulighederne for en omfattende økonomisk støtte til de nye stater i Asien, Afrika og Latinamerika.

Ligesom der er vanskeligheder inden for den kommunistiske lejr, kniber det med fodslaget i den frie verden. Her er det ikke mindst Frankrigs ønsker, der skaber problemer, men de udenrigspolitiske samarbejds-muligheder påvirkes i høj grad af det svigtende økonomiske samarbejde. Det er vist ikke nogen overdrivelse, at hvis ikke den frie verdens lande finder hinanden på det økonomiske område, vil også det øvrige samarbejde efterhånden gå op i sømmene.

Det gælder i ganske særlig grad for Danmark, at bristen på det økonomiske samarbejde i Vesteuropa er det endog meget mørke punkt i situationen. For os er baggrunden den, at vor økonomi ganske enkelt ikke kan holde til den forskelsbehandling, der bliver landene uden for fællesmarkedet til del.

Vi mærker mest til denne forskelsbehandling på landbrugsområdet. Det er heldigvis, havde jeg nær sagt, endnu kun lykkedes fællesmarkedslandene at nå til enighed om ordninger for fjerkræ og æg. Men for disse varer kan vi allerede nu konstatere et fald i eksporten til fællesmarkedet på næsten en tredjedel. De næste varer på fællesmarkedets dagsorden er kød og mejeriprodukter, og de har endnu større betydning for dansk økonomi. Derfor kan vi, som det ærede medlem hr. K. B. Andersen ganske rigtigt var inde på, fra venstre ikke nøjes med blot at lade stå til, og selv om udenrigsministeren i sidste uge fik en venlig modtagelse i Bruxelles, var der jo ikke mange problemer, der blev løst under besøget.

Jeg forstår, at regeringen er enig med venstre i alvoren i forskelsbehandlingen af dansk eksport. Jeg tror også, at regeringen er enig i, at Storbritannien og flere andre lande inden for en overskuelig fremtid vil melde sig som deltagere i et økonomisk samarbejde med de nuværende fællesmarkedslande som den dynamiske kerne. Men her hører enigheden vel også op. Regeringen lader det lamme sin handlekraft, at Storbritannien indtil videre må stå uden for fællesmarkedet. Vore interesser er imidlertid kun parallelle med englændernes et stykke vej. Alligevel har regeringen for os at se opgivet enhver selvstændig stillingtagen. Jeg skal derfor igen ved denne lejlighed opfordre regeringen til omhyggeligt at overveje mulighederne af et selvstændigt dansk initiativ over for fællesmarkedet.

Der kunne være mange andre ting at sige om den udenrigspolitiske situation, men den side, der vender indad, har unægtelig også en betydelig interesse i dag, så jeg skal indskrænke mig til at sige dette om den uadvendte situation.

Jeg deler statsministerens glæde over, at vor økonomi i øjeblikket synes at være så nogenlunde i ligevægt. Så vidt jeg forstod

[Erik Eriksen.]

den højtærede statsminister, var han af den opfattelse, at bedringen skyldtes omsforliget og i særdeleshed den såkaldte LO-plan. Jeg vil ingeniende bestride, at begge dele har haft deres betydning, men jeg kan nu ikke se — det kan jeg sige i fortsættelse af det, det ærede medlem hr. K. B. Andersen var inde på — at regeringen var blevet mindre ved at indrømme, at det i høj grad er forhold uden for regeringens indflydelse, der har skabt størstedelen af fremgangen. Jeg tænker her for det første på det initiativ, som dansk erhvervsliv har udvist. De store investeringer er nu begyndt at give sig udslag, produktionen er rationaliseret, nye maskiner og ny teknik er taget i anvendelse, konkurrenceevnen er forbedret; det vil med andre ord sige, at erhvervslivet har disponeret rigtigt og klogt, og det gør ikke indsatsen mindre, at det er sket på trods af den stadige usikkerhed omkring de fremtidige markedsforhold. For det andet tænker jeg på de væsentligt ændrede internationale konjunkturer. For et års tid siden var der tydelige tegn til afmatning af konjunkturerne i flere af vore vigtigste aftagerlande, først og fremmest England og USA. Siden da er der indtruffet et mærkbart opsving i disse to lande, og i flere fællesmarkedslande er der sket betydelige omkostningsstigninger. Sammenlagt har denne udvikling dels fremmet efterspørgslen, dels svækket konkurrenceevnen de pågældende steder, og det har naturligvis gjort det lettere for dansk produktion at finde afsætning på udenlandske markeder og at konkurrere med fremmede varer på det danske marked.

Se, omsforliget blev indgået af de to regeringspartier og de to store oppositionspartier. Dette forlig havde i højere grad et konstruktivt sigte end andre af de senere års kriselovgivninger. Det var således tanken at flytte en væsentlig del af beskatningen fra indtjeningen over på forbruget. Herved ville på samme tid interessen for at øge indkomst og opsparing blive fremmet. Samtidig blev der på grundlag af regeringens eget skøn lagt loft over statsudgifterne i den resterende del af finansåret. Den private opsparing skulle direkte tilgodeses, og adskilligt andet og mere kunne nævnes.

Jeg tror, at vi i dag i flere henseender havde været bedre stillet, hvis dette så-

kaldte omsforligs linje var fastholdt og videreført, og jeg er ganske sikker på, at regeringens høje chef nok ved nærmere eftertanke vil give mig ret heri; men kendsgerningen er desværre, at regeringen i sin administration af forliget klart afveg fra forhandlingsresultatet. Jeg behøver kun at nævne, hvorledes statsudgifterne oversteg det loft, regeringen selv havde lagt; bygge-riet blev udvidet og ikke indskrænket. Som følge af disse forhold fik forliget heller ikke de forudsatte sanerende virkninger, og dette gav så regeringen påskud til at neutralisere den aftalte skattelettelse gennem en ny tvangsopsparing, som regeringen nu for øvrigt manipulerer med på en måde, så man har lov til at sige, at skatteyderne ikke længere kan nøjes med at gribe til tegnebogen, men også kommer til at tage sig til hovedet.

Jeg vil ikke lægge skjul på, at det har været en stor skuffelse for mig, at regeringen ikke evnede eller ikke ønskede at overholde den aftale, jeg her har nævnt. Det har for mig — og jeg ved også for mange andre — rejst tvivl om, hvorvidt vi virkelig kan nære tillid til regeringen. Vi har aldrig hørt et ord til undskyldning for det, der er sket, og i åbningstalen er det vist kun den indviede, der i et kompliceret afsnit kan finde regeringens godt indpakkede dårlige samvittighed.

Regeringen giver jo udtryk for megen stolthed over den såkaldte helhedsløsning. Jeg er enig i, at det var lykkeligt, at landet ikke blev kastet ud i en storkonflikt; men jeg kan ikke se rettere, end at regeringen havde mere grund til at være stolt, hvis dens politik havde gjort det muligt for arbejdsmarkedets parter selv at finde hinanden inden for det økonomisk muliges rammer.

Det er netop her, vi møder regeringens undladelsessynder. Regeringen tilkendegav ikke sin egen linje. Den lod stå til, og først da det var for sent, vågnede regeringen op. Jeg skal ikke gå i detaljer. Hvad jeg var og er imod er, at en regering må ty til den slags løsninger, fordi den undlod i tide at forberede sig på, hvad alle vidste ville komme. Vi kan lige så godt med det samme gøre os helt klart, at den såkaldte helhedsløsning var af en sådan art, at den af mange grunde ikke tåler nogen gentagelse.

Det er vel for øvrigt naturligt at benytte

[Erik Eriksen.]

den lejlighed, jeg nu har, til at spørge, om regeringen har foretaget sig noget som helst for at være forberedt til næste overenskomst-situation. For til den tid vil der blive præsenteret adskillige store regninger — det er vi jo alle sammen overbevist om.

Det kan vist næppe forbavse nogen, at når vi nu fra oppositionens side tænker på regeringens nu fremsatte opfordring til samarbejde, er det nødvendigt at erindre om, at regeringen — og ikke mindst den højtærede statsminister — ved forhandlingerne om sin helhedsløsning behandlede oppositionen på en måde, som ikke kan undgå at påvirke og vanskeliggøre fremtidige forhandlinger. Det var dengang, som om den højtærede statsminister, eller vel rettere de kræfter, der stod bag ham, fandt det magtpåliggende at demonstrere en meget uklog magtfuldkommenhed. Det er min opfattelse, at hvis regeringen havde villet, så havde det i foråret været muligt for den at opnå et virkeligt forlig om vor økonomiske politik.

Se, når det gælder regeringens økonomiske politik selv i den nærmeste fremtid, forekommer det mig, at åbningstalen er yderst fåmælt. Vi får at vide, at regeringen ligesom vi andre med stor interesse har læst den seneste redegørelse fra det økonomiske råd. Regeringen kan tilslutte sig rådets vurdering af, at forsigtighed er fornøden i den økonomiske politik. På baggrund af sådanne betragtninger fastslås det, at regeringen agter at fastholde sin finanspolitiske linje og vil udvise fortsat tilbageholdenhed, som det siges, med statens udgifter. Jeg må indrømme, at det undrer mig, at regeringen på et tidspunkt, da den, så vidt jeg ved, ikke har noget alt for præcist skøn over statsbudgettets udvikling i dette finansår, vil lægge sig fast på finanspolitikken. Jeg ville for mit eget vedkommende være betænkelig ved således at fastlåse mit standpunkt.

Må jeg i den forbindelse i øvrigt tilføje, at i virkeligheden er det jo fantastisk, at regering og folketing i dag er henvist til at udforme den økonomiske politik på grundlag af udgiftsskøn, som gang på gang viser sig at afvige fra de faktiske tal med flere hundrede millioner kroner. Jeg nævner ikke dette som en kritik af den siddende

regering. Det er muligt, at der ikke inden for de nuværende lovmæssige rammer kan opnås større sikkerhed, men der er efter min opfattelse her tale om et spørgsmål af vidtrækkende betydning for vore muligheder for overhovedet at føre en forstandig økonomisk politik. Den lovgivende myndighed kan ikke i længden skyde disse spørgsmål fra sig med henvisning til, at der her er tale om lovbundne udgifter. Det er for mig at se nødvendigt, at vi i den kommende tid alvorligt overvejer mulighederne for en klargøring på dette område.

Ud fra den samme tankegang må jeg også nævne, at en række offentlige virksomheder måske i højere grad burde udskilles fra den offentlige forvaltning, og principperne for den fornødne offentlige støtte til sådanne virksomheder bør også tages op til prøvelse. Det samme gælder for øvrigt de udgiftsposter og refusioner, som vi kender på en lang række områder. Det, vi skulle tilstræbe, skulle have det klare sigte at nå frem til en klarere sammenhæng mellem ansvar og byrdefordeling.

Må jeg dernæst sige, at regeringen viger stadig uden om en egentlig skattereform. For at tale om noget andet gøres der et stort nummer ud af kildeskatten, men kildeskatten har jo ikke noget at gøre med en skattereform. Det er en ændret opkrævningsform, og så vidt man kan se, kan denne opkrævningsmåde ikke forenes med skattefradragsretten, og den er jeg overbevist om at befolkningen ikke vil opgive. Det tror jeg også regeringen udmærket godt ved, og derfor hedder det sig, at nu vil man prøve at forene de to. Der er imidlertid det interessante ved regeringens overvejelser omkring kildeskattens muligheder, at her ønsker regeringen ikke nedsat et af de udvalg, som den ellers er så glad for. Nej, her skal overvejelserne ske bag lukkede døre i regeringens kontorer. Det er vel ikke, fordi regeringen selv er klar over, at gassen ville gå af ballonen, hvis den kom ud i en noget friskere luft? Men vi må altså således stadig savne en skattereform.

Jeg så for kort tid siden en udtalelse af den højtærede finansminister, hvori han gav udtryk for, at det var svært ikke at blive grebet af en ubændig lyst til selv at rydde op i skattesystemets vildnis og prøve at tilvejebringe enkle og klare linjer. Jeg tør

[Erik Eriksen.]

jo nok sige, at selv om den højtærede finansminister er noget af en vovehals, så har han alligevel på dette område i sjælden grad formået at holde sine ubændige lyster i ave.

Det er en alvorlig skuffelse, at der i åbningstalen praktisk talt ikke er tegn til indfrielse af nogen af de forventninger, vi fra oppositionens side har næret. Formålet med en skattereform må jo være klart. Det er fortsat omlægning af beskatningen fra indtjening til forbrug; det må kunne betale sig at tjene penge, at tage et ekstra „bette-nøk“, som det hedder. Privat opsparing må i alt væsentligt være skattefri. Må jeg her indskyde, at tvangslånet jo i første række rammer arbejde, indkomst og opsparing og bremser videreførelsen af en helt nødvendig reform af vort skattesystem.

Også om ejendomsbeskatningen, om grundværdistigningsafgiften og om de skattemæssige forhold i øvrigt for en- og tofamiliehuse må det altså på ny falde i vor lod at appellere til den sunde fornuft. Jeg overdriver jo ikke, når jeg siger, at grundværdistigningsafgiften i mange tilfælde truer ældre medborgere. Mange har sparet op til eget hus for at kunne sidde for en billig husleje i de år, da indtægten bliver lille eller mindre. Det er da ganske oplagt, at disse menneskers mål er truet; de kan nu blive nødt til at flytte fra hus og hjem, fordi de ikke er i stand til at betale de grundskatter, der her er tale om. Også den forestående ejendomsvurdering understreger, at vi allerede i dette folketingsår må se alvorligt på disse spørgsmål. En opskrivning af papirværdierne, som vel de fleste venter af vurderingen, kan få helt urimelige virkninger for den enkelte ejer af et parcelhus eller anden fast ejendom.

Også kapitalvindingsafgiften må nævnes i denne forbindelse. Det hedder et sted i åbningstalen, at øget opsparing må sættes som et af de første mål med den økonomiske politik. Også her må jeg spørge: tænker regeringen på privat opsparing eller blot

på offentlig opsparing, eller hvad er der tale om? For desværre er det sådan her som på mange andre punkter i åbningstalen, at der gives ikke ret megen anvisning på, hvorledes ordene vil blive søgt udmøntet i praksis.

Jeg nævnte, at vi fra venstre er tilhængere af, at privat opsparing principielt skal være skattefri. Jeg kan kun beklage, at det kniber med skattemyndighedernes fantasi og opfindsomhed, når det gælder om at fritage opsparing for skat, hvorimod der næsten ingen grænser er for opfindsomheden, når det gælder om at øge beskatningen.

Vi vil fra vor side gerne samarbejde også om en løsning af de her nævnte problemer, men det er jo desværre, som om den høje regering har slået sig til ro med det almindelige formål blot at sidde, og det er ikke nok i en tidsperiode, der er kendetegnet af en så hastig og vidtrækkende udvikling som den, det ærede medlem hr. K. B. Andersen omtalte.

Jeg kunne videre have ønsket mig i åbningstalen en omtale af regeringens arbejdsmarkedspolitik, for hvad der er nævnt, er jo rene udenværker, og det er ikke mindst på dette område, at LO-planens karakter af nødløsning viser sig. Derfor er det nødvendigt ikke mindst efter sidste forårs begivenheder, at der sker en afklaring af reglerne om arbejdskonflikter. Ingen i vort samfund kan i virkeligheden være tjent med, at vi på ny kan gå ind i en konfliktsituation på arbejdsmarkedet uden selv de mest nødtørftige regler til beskyttelse af livsvigtige funktioner i det danske samfund.

Et af tidens modeord er jo indkomstpolitik, men det forekommer mig, at det er, ligesom det kniber med at give ordet indhold. For venstres vedkommende kan vi ikke gå med til, at ordet forbindes med tvang og restriktioner. Indkomstpolitikens formål må være, at borgernes indtægter i kroner og øre stiger i takt med produktionsudviklingen på lidt længere sigt. Hvis indkomsterne stiger stærkere end produk-

[Erik Eriksen.]

tionen, får vi inflation og valutaunderskud og arbejdsløshed og kriselovgivning. Det er der begribeligvis ingen der kan være interesseret i. Hvis derimod produktion og indtægter stiger i samme takt, får vi en økonomisk vækst, en stadig forbedring af levefoden. Men når en sådan politik ikke kan bygges på tvang — og det kan den ikke efter vor opfattelse — må den bygge på alle samfundsborgernes forståelse og medvirken, og det er derfor, det danske samfund for mig at se ikke godtager organisationernes kamp alle mod alle. Forstået på denne måde får staten naturligvis et betydeligt ansvar for indkomstudviklingen, og det er dette ansvar, som jeg mener den nuværende regering har siddet overhørig. Det må nemlig være regeringens pligt i tide — jeg gentager i tide — at gøre alle bekendt med sit syn på de økonomiske muligheder. Det er ikke tilstrækkeligt med bredt formanende taler. Jeg kan tilføje, at det er klart, at regeringen også må understrege, at den vil stå fast på sine synspunkter, og det er klart, at for at en sådan politik skal have mulighed for at lykkes, må regeringens standpunkt være af en sådan saglig styrke, at det virkelig har mulighed for at blive accepteret, og det sker ikke, hvis standpunktet alene er udformet i samråd med eller efter diktat af en enkelt af de interesserede organisationer. Noget sådant skaber ikke tillid — tværtimod.

Denne tankegang fører mig i og for sig til det måske lidt dristige spørgsmål, om det økonomiske råd kan siges at være organiseret på den mest hensigtsmæssige måde. Jeg tvivler på, at det er det, og jeg tror ikke, at vi kan være tjent med, at en regering i påkommende tilfælde ligefrem kan bruge rådet som en art skærmbreæt. Derfor vil jeg også tro, at dette er en sag, vi senere bliver nødt til at vende tilbage til.

Vender jeg mig så dernæst til boligproblemet, kan jeg erklære mig enig med den højtærede statsminister i, at mange store opgaver på disse områder er ladet tilbage under de senere års udvikling. Det er helt urimeligt, at Danmark trods det gunstigste udgangspunkt er det land, der er længst tilbage med løsningen af efterkrigstidens boligproblem. Det er jo meget interessant at gå en halv snes år tilbage i tiden og finde

argumenter, men det er alligevel, som om det falder en lille smule mat ud, når vi taler om forholdene i dag. (K. B. Andersen: Det var fremtiden, det drejede sig om!). Ja men det er jo også derfor, jeg mener, at det er lidt langt at gå tilbage — det er jo en halv snes år — og at gøre noget meget stort ud af dette. Skal vi nu ikke hellere holde os til det, jeg gerne vil understrege: at vi har haft dette styre en halv snes år, og at det har været meget passivt på dette område. Det siger sig selv, at en rimelig og retfærdig boligpolitik ikke kan være ganske gratis for dem, der har nydt — hvad skal jeg sige — ubillige fordele, men det synes, som om det har været regeringen meget magtpåliggende ikke at foretage sig noget, som man kunne nære frygt for ville koste stemmer.

Også her kan jeg sige, at vi aktivt vil bidrage til en løsning af de overgangsvanskeligheder, som en årrækkes restriktioner har efterladt. Jeg skal kun føje til, at det afgørende sigte må være at genskabe et frit boligmarked, hvor det er konkurrencen om at tilfredsstille befolkningens boligbehov, der sikrer en rimelig prisudvikling. Et frit boligmarked er i sig selv et meget væsentligt gode, som må ses også i forbindelse med den enkeltes frie valg af beskæftigelse. Der må ligeledes åbnes mulighed for, at beboeren kan blive ejer af sin lejlighed på tilsvarende måde som parcelhus-ejeren.

Jeg tror at måtte sige, at vi for vort vedkommende har den opfattelse, at en gradvis frigørelse af boligmarkedet nødvendigvis må gennemføres inden for en kortere årrække. Jeg har tidligere sagt, men gentager det, for at der ikke skal være nogen misforståelse, at der naturligvis må tages hensyn til de særlig vanskeligt stillede befolkningsgrupper. Denne frigørelse må da også ledsages af en energisk indsats for billigørelse af boligproduktionen. Jeg tror ikke, vi kommer uden om det helt nødvendige, at konkurrencen i det hele taget bliver mere effektiv. Jeg tror ikke, at den hidtidige passivitet lader sig opretholde.

Der må som et led i den nødvendige politik på dette område, ud over en revision af zoneinddelinger, efter min mening også indgå en fremskyndet byggemodning af tilstrækkelige arealer. Jeg kan sige det

[Erik Eriksen.]

sådan, at skranker — det være sig offentlige eller organisationsmæssige — som unødigt begrænser konkurrence og byggekapa- citet, og som dermed fordyrer boligproduktionen, må nedbrydes.

Det er ud fra statsministerens tale på dette som på så mange andre områder svært at lodde regeringens egentlige hen- sigter, men vi lægger altså i mit parti stor vægt på, at byggerestriktionerne afvikles og muligheden for en forøgelse af bygge- kapaciteten udnyttes. Men der er, synes jeg, formuleringer i den højtærede stats- ministers tale, som i høj grad gør mig skep- tisk over for de midler, regeringen synes at have i tankerne. Her må jeg gøre en til- føjelse — jeg skulle have sagt det før — nemlig den, at vi også skal vogte os for, at der gennem lovgivningen fremmes et byggeri, der om ganske få år vil blive betragtet som underlødigt. Jeg behøver næppe at understrege, at et og andet tyder på, at administrationen af byggeregule- ringen har udviklet sig på en måde, som vi må følge med den mest kritiske opmærk- somhed.

Jeg behøver vist heller ikke at komme nærmere ind på dette, men skal vende mig til de problemer, der knytter sig til uddan- nelse og trafik, og her kan jeg indskrænke mig til at sige, at det er vel sådan, at det moderne erhvervsliv i høj grad har brug for uddannelsesformer, der supplerer de gammelkendte, og netop de erhvervsmæs- sige forskydninger understreger, at et mo- derne uddannelsessystem ikke må lade mennesker blive tilbage i en blindgyde, selv om de er kommet ud over den alminde- lige uddannelsesalder. Også på dette om- råde mener vi at der er store opgaver, der trænger sig på.

På det sociale område er hovedspørgsmå- let i øjeblikket vel den efterlønsordning, der er bebudet fra næste 1. april. Spørgs- målet er jo i øjeblikket genstand for ud- valgsbehandling, og jeg har ikke noget kendskab til, hvor langt man er kommet med arbejdet. Jeg kan derfor indskrænke mig til et par principielle betragtninger.

For det første lægger jeg megen vægt på, at efterlønsordningen ikke blot kommer til at omfatte en større eller mindre kreds af organiserede lønmodtagere; der vil være

utallige landmænd, detailhandlere og andre erhvervsdrivende samt lønmodtagere, som har mindst lige så stort behov for en efter- lønsordning. Jeg vil derfor henstille, at man også undersøger muligheden for at tilgodese disse store grupper.

Jeg er endvidere af den opfattelse, at man må undersøge mulighederne for at sikre efterlønsordningen mod inflation. Der må formentlig være muligheder for at kom- binere efterlønsordningen med den såkaldte indeksopsparring.

Endelig vil jeg også gerne fremdrage, at jeg til min overraskelse har set fagforenings- udtalelser, gående ud på, at fagbevægelsen skulle administrere eller i det mindste øve indflydelse på de store fonds, der vil komme til at indgå i denne efterlønsordning. Tan- ken om en politisk administration af mid- lerne kan efter min opfattelse kun tjene til at vække modstand hos de kredse, som ellers gerne ville støtte tanken om en efter- lønsordning.

Så nævner regeringen i sin åbningstale også forskellige andre sociale forbedringer. Jeg må indrømme, at jeg i høj grad beundrer den, der har et klart overblik over de for mig at se ofte helt kaotiske sociale ord- ninger. På disse områder har venstre på sit landsmøde — hvad det ærede medlem hr. K. B. Andersen var inde på — og igen- nem vort nye program peget på eller prøvet at åbne en dør til et reformprogram, et program, som jeg for øvrigt vil tro må afføde interesse også uden for venstre, og jeg blev næsten helt rørt, da jeg hørte det ærede medlem hr. K. B. Andersen tale om venstres program næsten med en større interesse, end der selv åbningstalen til del, men jeg kan alene af tidsmæs- sige grunde ikke nu komme ind på yder- ligere udtalelser, som det ærede medlem kom med. Jeg har også en del andet at skulle have fremført. Det er vel et spørgs- mål, om ikke hele vor sociale opbygning og administration efterhånden må siges at være blevet så uoverskuelig og kompliceret, at man fra alle sider i virkeligheden må erkende behovet for en revision.

Da jeg sad og hørte åbningstalen, stud- sede jeg over, at folkeafstemningen den 25. juni kun blev nævnt sådan rent en passant. En nærmere gennemlæsning af talen viser, at det må have været helt bevidst. Det har

[Erik Eriksen.]

sikkert undret mange, for hvad enten man nu var tilfreds med resultatet eller ikke, er det dog helt ubestrideligt, at folkeafstemningen var en begivenhed af høj karat i vor politiske historie. Tidligere udtalelser af den højtærede statsminister har da for øvrigt også givet det indtryk, at han var klar over dette forhold. Det er måske ikke helt uforståeligt, hvis regeringen helst vil glemme folkeafstemningen, for der er vel ingen regering, der har lidt et mere sviende nederlag.

Hvis jeg ganske kort må forsøge at sammenfatte begivenhederne forud for folkeafstemningen, var forholdet det, at det var en magtglad regering, en meget magtglad regering, der fremsatte sine 10 lovforslag om jordpolitik, og efter recepten fra helhedsløsningen gav regeringen ikke nogen saglig mulighed for forhandling. Jeg skal ikke fordybe mig i disse forslags tendens eller indhold; de har jo også fået deres dom. For mit eget vedkommende har jeg lagt megen vægt på, at folkeafstemningen ikke skulle have direkte politiske konsekvenser. Den tanke, som lå bag indførelsen af folkeafstemningsprincippet i grundloven af 1953, ville lide ubodelig skade, hvis en folkeafstemning blev gjort til et valg for og imod regeringen. Derfor kunne vi også fra venstres side opfordre alle, der var imod jordlovene, til at tilkendegive deres opfattelse, selv om de i øvrigt følte sig mest knyttet til regeringspartierne; dette vil jeg gerne understrege. Det er ganske klart, at folkeafstemningens udfald begribeligvis ikke har kunnet undgå at påvirke dansk politik på flere væsentlige områder, men direkte politiske konsekvenser bør resultatet kun få, hvis regeringen nægter at bøje sig for det.

Jeg må gå ud fra, at regeringen har bøjet sig for resultatet. Jeg ved ikke, om jeg går for vidt, men jeg må vel have lov til at vente, at regeringen snart vil fremsætte forslag, der giver mulighed for en liberalisering af jordpolitikken. Det er ganske simpelt en nødvendighed, hvis vi skal kunne tilpasse landbrugserhvervets struktur til de ændrede vilkår, der allerede forekommer, og som vi med sikkerhed kan forvente i en overskuelig fremtid.

Jeg har med disse ord peget på en række væsentlige områder, som vi fra venstre

mener trænger sig på. Jeg skal yderligere blot nævne, at vi lægger vægt på en afklaring af spørgsmålet om ministres ansvarlighed. På forvaltningens område mener vi tiden må være inde til en gennemførelse af fuld partsøffentlighed som et første skridt til en videregående offentlighed i forvaltningen. Megen utilfredshed og megen ubillig kritik af forvaltningen vil kunne undgås, når større åbenhed gør det muligt i højere grad at afgrænse de tilfælde, hvor kritik virkelig måtte være på sin plads.

På det skattemæssige område har venstre fremsat forslag om ligestilling mellem forbrugerkooperationen og den private handel.

Når det gælder sambeskatningen, må jeg give den højtærede statsminister ret i, at forårets udvalgsbetænkning ikke pegede på enkle veje til løsning af dette problem, men vi vil fordomsfrit have opmærksomheden henvendt på mulige løsninger. En begyndelse — lad så være, at det er et beskedent skridt, men det har dog praktisk og principiel betydning for mange sambeskattede — må kunne gøres gennem adgang til selvstændig ligning for de selverhvervende hustruer, der måtte ønske det.

Det fremgik ikke af åbningstalen, hvornår regeringen agter at udskrive valg, men nægtes kan det ikke, at atmosfæren er stærkt præget netop af det kommende valg, og det er vist også det eneste, der kan rense luften. Forholdet i dag er, at vi har en indbyrdes uenig regering. Dens kølvand er opfyldt af meget politisk vraggods; det er hævet ud over enhver tvivl. Det er også sådan, at manglende overblik, manglende vilje til løsning af problemerne har skabt vanskeligheder. Det er, som om regeringen synes helt ude af stand til at lede et absolut nødvendigt samarbejde. Det hænger vel sammen med, at den i så høj grad dirigeres af kræfter udefra. Jeg hører til dem, der mener, at vi trænger til at få dette vraggods fjernet, men jeg må indrømme, at jeg ikke nærer stor tiltro til, at regeringen selv formår at yde noget større bidrag til det. Det er, som om indre strid og fordomme lammer regeringens handlekraft.

Det er da også interessant at følge, hvorledes den offentlige debat i stigende grad samler sig om tiden efter valget. Den opfattelse breder sig, at de nuværende regeringspartier ikke vil have flertal efter et

[Erik Eriksen.]

valg. Måske ønsker det radikale parti end ikke at blive regeringspartner igen. Det er jo i høj grad forståeligt, hvis dette parti efterhånden må være nået til at sige: nu har vi fået ydmygelser nok.

Man har inddraget striden om ophævelsen af prisstoploven i debatten om det radikale partis fremtidsudsigter, hvad jeg egentlig ikke rigtig er i stand til at forstå, men det har man altså. Fra vor side har vi hele tiden anset denne lovgivning for at være skadelig eller i bedste fald overflødig, men komedien omkring ophævelsen af loven har efter min mening ikke noget direkte politisk sigte. Hvad er der sket? En enig regering havde vedtaget lovens ophævelse, men udentingskræfter modsatte sig ophævelsen, og den højtærede handelsminister såvel som de øvrige radikale ministre slugte også denne kamel. Man vil vide, at de radikale ministre ikke engang underrettede deres gruppe, men jeg ved ikke, hvorvidt det er rigtigt.

Den højtærede handelsminister formåede så kongen til at tilbagekalde den allerede underskrevne kongelige anordning om ophævelsen. Jeg beder undskyldte, men der var for mig at se ikke noget helt modigt i de radikale ministres optræden, ikke i mindste måde. Helt modet kom nemlig først, da pressen fik færtten af, at den kongelige anordning havde måttet tilbagekaldes. Enhver kan gøre sig sine tanker om, hvad der ville være sket, eller rettere sagt, hvad der ikke ville være sket, hvis pressen ikke var kommet imellem. Først da pressen havde nyheden, fik den højtærede handelsminister glorien pudset op. Hele affæren tjener efter min opfattelse kun til at belyse, at stærke udentingskræfter over en bestemmende indflydelse på regeringens politik.

Endvidere er der opstået en højst pinlig strid om regeringens evne og vilje til at holde en given aftale. Det kan ikke nægtes, at denne evne og vilje på Christiansborg i forvejen blev vurderet noget under pari. I de år, jeg har beskæftiget mig med politik, har jeg i hvert fald ikke oplevet noget lignende som det, vi her har oplevet, og jeg tror altså ikke, at man skal lægge andre perspektiver ind i miseren end en ganske almindelig demonstration af samarbejds-vilkårene inden for regeringen, en almindelig tilkendegivelse af den stemning af gen-

sidig mistillid, der råder, og så bør i øvrigt enhver have fornøjelsen af at se, hvorledes man nu fra radikal side taler om en mild-nelse af prislovgivningen, medens socialdemokraterne nærmest finder, at der er tale om en skærpeelse.

Givet er det i hvert fald, at den tillid til erhvervslivet, der skulle være regeringens motiv til ophævelsen, blev helt borte i den almindelige tumult. Man skal jo som bekendt ikke sælge skindet, før bjørnen er skudt, og derfor kan det jo nok undre, at den højtærede landbrugsminister, så vidt jeg har forstået, allerede har kunnet meddele, at hans parti ikke vil samarbejde med venstre efter valget. Det kan ikke siges at være noget nyt for os. Gang på gang har man jo fra den side nægtet at støtte liberale regeringsmuligheder, og det har vi taget til efterretning.

Jeg har med disse ord søgt realistisk at vurdere den siddende regerings evner og forudsætninger for at formidle det samarbejde, som er nødvendigt, hvis en række påtrængende opgaver skal finde en for-svarlig løsning. Hele mit partis placering i dansk politik gør, at vi ikke kan affinde os med, at store opgaver forsømmes eller ud-sættes for skinløsninger. Venstre møder i dag som tidligere med god vilje til samarbejde, men jeg må understrege, at det forløbne års begivenheder tillige har gjort os tvivlende, stærkt tvivlende, over for regeringens muligheder for at leve op til det mål af gensidig tillid, der er så ubetinget nødvendigt for et konstruktivt samarbejde ikke mindst i en periode, der så malende blev skildret af det ærede medlem hr. K. B. Andersen.

Lad mig derfor i denne forbindelse på ny minde om, at den økonomiske udvikling i den forløbne del af indeværende år i væ-sentlig grad har været bestemt af den lang-sigtede økonomiske politik, der udformedes ved forliget i sommeren 1962. Der er ikke for os noget overraskende i, at man nu fra mange sider hører udtrykt alvorlige be-tænkeligheder omkring de kommende må-neders udvikling, hvor den såkaldte hel-hedsløsnings brud med den hidtidige finans-politiske linje vil begynde at gøre sig gæl-dende. Også i venstre må vi se med alvor på udsigterne for produktionens og beskæf-tigelsens udvikling, og lad mig så hertil

[Erik Eriksen.]

føje, at tvangslånets nødvendighed eller ikke nødvendighed i afgørende grad er knyttet til det brud med en begyndende samarbejdslinje i dansk politik, som regeringspartierne i foråret gennemførte under navn af helhedsløsning.

Jeg siger igen: vi siger ikke nej til samarbejdet, men vi tvivler på, at den nuværende regering med det afhængighedsforhold, den er kommet i, er i stand til at formidle det. Jeg skal i konsekvens heraf tillade mig på venstres og det konservative folkepartis medlemmers vegne at fremsætte følgende forslag om overgang til næste sag på dagsordenen:

„Idet folketetinget understreger nødvendigheden af straks at tage fat på løsningen af en række påtrængende opgaver såsom boliglovgivning, skattereform, arbejdsmarkedets forhold, landsplanlægning, landbrugets strukturproblemer m. m., udtaler tinget, at det på grundlag af de hidtil indhøstede erfaringer ikke nærer tillid til regeringens evne til at formidle det nødvendige samarbejde herom, og går hermed over til næste punkt på dagsordenen.“

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om overgang til næste sag på dagsordenen (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Poul Møller: På mit partis vegne kan jeg naturligvis anbefale de ærede medlemmer at stemme for den dagsorden, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen på de to partiers vegne nu har stillet forslag om.

Inden jeg kommer ind på de almindelige politiske problemer, vil jeg gerne erindre om, at da vi skiltes her i forsommeren, var vi praktisk taget fra alle sider enige om og gav tilsagn om, at vi nu for alvor skulle tage fat på en reform af vore egne arbejdsformer. Den konservative folketingsgruppe tillægger dette meget stor betydning, og vi har derfor allerede i udvalget for forretningsordenen anmeldt følgende problemer til forhandling. For det første: en ændring af selve folketingsdebattens form, så at denne kan blive mere levende og kan vække større interesse hos befolkningen. For det andet: opnåelse af enighed om formandspladsen i

de udvalg, der behandler oppositionens forslag til beslutning eller lovforslag. For det tredje: spørgsmålet om at give pressen adgang til finansudvalgets møder, når dette bevilger midler, som ifølge grundloven burde ske ved lov og altså behandles her i tinget ved 3 behandlinger. For det fjerde: sikring af sagkyndig hjælp til folketingsudvalgs arbejde uden hensyn til, om ministrene ønsker at udlåne en sådan hjælp til folketetinget.

Jeg henstiller stærkt til de politiske partier i folketetinget at medvirke til en løsning af disse problemer, således at vi kan få en bedre arbejdsform for vort parlament.

Åbningstalen, som den højtærede statsminister holdt, skal jeg i det store og hele lade uomtalt, for det fortjener den. Den lange tale viste i almindelighed ikke konturerne en gennemtænkt og udformet politik, som folketetinget i dag kan tage stilling til.

Det ærede medlem hr. K. B. Andersens tale, som vi hørte nu i eftermiddag, inddrog jo heller ikke nye parceller, om jeg så må sige, under tænkningens rige. Der kom ingen nye tanker fra landets største parti ved denne lejlighed, bortset fra at jeg forstod, at han var stærkt optaget af at reklamere for det nye folkelige værk „Danske Slotte og Herregårde.“

Åbningstalen omtalte ganske vist en mængde problemer, men lod deres løsning uomtalt. Oftest henvistes spørgsmål til udvalg, til kommissioner eller til overvejelse på anden vis, og hvor der blev gjort tilløb til konkrete løsninger, skete det i så udflydende og så upræcise vendinger, at den højtærede statsminister ikke forpligtede sig og sin regering til noget, der blot minder om en politik. Statsministeren optrådte som sagnets Kraka, der skulle stedes for Regnar Lodbrog hverken påklædt eller nøgen, hverken mæt eller fastende, hverken ene eller sammen med andre.

Det var naturligvis imponerende at tale i halvanden time uden at røbe noget om regeringens virkelige planer, men det kan måske skyldes, at den ikke længere har nogen planer. Det er jo klart, at det slider at have haft magten i 10 år, og det er måske heller ikke mærkeligt, at det, man ikke har kunnet løse i løbet af 10 år, det kan man slet ikke løse. Demokrati forudsætter jo

[Poul Møller.]

netop, at der med visse mellemrum finder regeringsskifte sted, så at friske kræfter kommer til, når de gamle er kørt træet, og meget tyder på, at regeringen er kørt træet. Det indre sammenhold mellem de to partier, hvoraf det ene ved, at det ustandselig skal betale samarbejdets pris, er ikke længere så godt, som det tidligere har været. I ethvert hjem kan det ske, at der er røg i køkkenet, men den skal nødig sive ind hos naboerne eller ose i hele ejendommen; så går det fælt ud over renommeet.

Statsministerens udenrigspolitiske betragtninger var jo ret intetsigende. Der havde ellers været grund nok til at komme ind på udviklingen inden for den vestlige alliance, vi er medlem af, en udvikling, som er særdeles faretruende. Jeg har nok lagt mærke til vendingen i talen om, at regeringen tillægger det vestlige sammenhold afgørende betydning. Men det giver jo ikke i sig selv nogen belysning af dette sammenholds problemer. Det er desværre en kendsgerning, at den senere tids begivenheder har slidt hårdt på sammenholdet i den vestlige verden. Præsident Kennedys politik — der så åbenbart har til hensigt, hvad vi alle hilser med glæde, at bryde isen mellem øst og vest — føres hen over hovedet på USAs allierede. Vi så ved Cubakonflikten, hvor liden vægt præsident Kennedy lagde på at underrette de allierede, der kunne være blevet ramt af den amerikanske politik, som heldigvis kronedes med held til gavn for verdensfreden. Men siden synes USA ikke at have forandret sin holdning til Vesteuropas stater. Ganske vist medvirkede Storbritannien til den aftale om prøvesprængninger, som Danmark jo med let sind naturligvis kunne tilslutte sig, men hvor langt og hvor længe England vil blive underrettet, er vel i dag et spørgsmål.

Vi forstår alle, hvor vanskeligt det kan være at fastholde det atlantiske sammenhold på et tidspunkt, da den franske præsident i så mange spørgsmål distancerer sig fra den angelsaksiske politik; men vi bør ikke overse, at hvis dette forhold fører med sig, at tilnærmelsen mellem verdens to største og mægtigste stater sker uden tilslutning fra og uden forudgående drøftelse med Vesteuropas kontinentale lande, vil alliancen gå sin opløsning i møde, og, hvad

værre er, frygten vil vokse for, at vi en skønne dag står over for et kompromis, som er utilfredsstillende for de lande, der skal leve dér, skal eksistere i det vestlige Europa.

Denne frygt præger ikke alene fransk politik, den præger som vi ved, også de vesttyske politikere, og den kan spores langt ind i engelske politikeres rækker. For en samling i Vesteuropa kan denne uddybning af skellene imellem på den ene side de angelsaksiske lande og på den anden Frankrig og Vesttyskland blive uhyre skæbnesvanger. En løsning af markedsproblemerne afhænger jo også til syvende og sidst mere af enighed om vestens atomforsvar, af enighed om holdningen over for Sovjetunionen og østblokken end af enighed om udformningen af økonomiske bestemmelser såsom toldafvikling, landbrugsordninger og lignende.

Vi er ikke et stort land, men vor udenrigspolitik må være opmærksom på disse forhold, og ønsker vi at tilvejebringe forudsætninger for, at forhandlinger mellem Europas lande om et fælles marked snarest muligt kan genoptages, så må en meget betydelig del af vor udenrigspolitiske evne koncentrere sig om at yde bidrag til at fjerne disse modsætningsforhold inden for alliancen, og det bør være en selvfølgelig linje for dansk udenrigspolitik, at forhold, der vedrører vor og Europas fremtid, ikke afgøres uden forudgående samtaler med de europæiske lande, der påvirkedes af de øst-vestlige forhandlinger. Hvis ikke noget sådant tilstræbes af al den magt, vi evner, så risikerer vi, at den fransk-tyske alliance i Europas hjerte udbygges og gør sig helt uafhængig af de løsninger, som Sovjet og USA med eventuel britisk støtte kan enes om, og dette vil efter vort skøn være en ulykke også for vort land, dels fordi det på længere sigt vil fjerne muligheden for et fælles marked, dels fordi det ikke vil skabe den afspænding, som er formålet med en tilnærmelse mellem USA og USSR, og endelig fordi det under ændrede økonomiske betingelser ved en forbedring af forholdet mellem Sovjetunionen og Kina kan give Rusland nye muligheder for væsentlige fremskridt i Europa.

Med den allerstørste velvilje ser jeg på den højtærede udenrigsministers indsats til afklaring af forholdene omkring Syd-

[Poul Møller.]

afrika; men alligevel mener jeg at måtte anbefale ham og den samlede regering i højere grad at gøre en indsats på det område, jeg her har nævnt. For hvor afskyelig Verwoerds politik end er, og hvor vigtigt det end er og må være, at denne politik lider nederlag for at sikre menneskets værdighed og frihed og for at fjerne en latent krigstrussel i Afrika, så er det kun meget lidt, Danmark kan udrette på dette område. Vi kan påvirke verdensopinionen sammen med mange andre, og vi har en klar ret til, som den højtærede udenrigsminister har gjort det, at fremsætte tanker, der kan bidrage til en løsning af de sydafrikanske problemer.

Efter min opfattelse er dette ligetil, men desværre tyder en hel del på, at den højtærede udenrigsministers bestræbelser for at finde en løsning, der skulle bringe en afspænding af den sydafrikanske situation, har ført til noget nær det modsatte, måske fordi der var lagt lidt for lidt vægt på udformningen af de garantier, som det var forslaget tanke at byde det hvide mindretal i Sydafrika, og for megen vægt på pressio-nerne, og det var jo garantierne, der skulle være den nye ting. Forklaringen er måske den, at det er vanskeligt at se, om der overhovedet kan fremskaffes garantier for et hvidt mindretals eksistens og ejendom, hvis magten overføres til et farvet flertal, og i hvert fald vanskeligt at se, hvordan det skal ske, hvis ikke en gradvis villet politik fra Verwoerds side sættes ind i løbet af kort tid. Vi har set i Algeriet, hvordan Evianaftalernes garantier bliver krænket af det nye styre, uden at det fremkalder nævneværdige reaktioner fra nogen side.

Med disse bemærkninger har jeg altså ikke villet kritisere den højtærede udenrigsminister, for også jeg anser det for rimeligt at bringe nye tanker ind i Sydafrikadebatten, men jeg har villet opfordre ham til at koncentrere sin velkendte energi og sine utvivlsomme forhandlingsevner noget mere om den europæiske politik, hvor vor indsats måske kan blive af nok så stor betydning, om ikke for andre, så for os selv. Jeg udbeder mig i øvrigt gerne en redegørelse for, i hvilket omfang udenrigsministeren her har handlet i overensstemmelse med de nordiske

lande, og om vore allierede har været orienteret om vor handling.

Udviklingslandene modtager i disse år en meget betydelig hjælp fra den vestlige verden, men alligevel halter de bagefter. Langt fra at hale ind på de højtudviklede landes levestandard taber de tværtimod terræn. Nu er det klart, at mange store projekter på tekniske, industrielle, kulturelle og undervisningsmæssige områder først vil sætte sig spor i løbet af en årrække, og der er måske derfor heller ingen grund til den pessimisme, som statistikken umiddelbart giver udtryk for. Men alligevel er det ikke, som det bør være. Jeg tror knap nok, at flere midler fra den vestlige verden for øjeblikket vil være i stand til at klare problemerne, fordi de vigtigste forudsætninger for at kunne finde en passende anvendelse for endnu større hjælpeydelse på mange områder endnu ikke er til stede. Vigtigere vil det på det nuværende stadium være, om handelssamkvemmet udbygges med udviklingslandene. En rigeligere afsætning af deres produkter er for tiden det mest iøjnefaldende behov, og jeg skal derfor henstille til regeringen at undersøge mulighederne for et udvidet handelssamkvem med disse lande. Hvis der er, og hvor der er restriktioner eller todsatser, der særlig rammer varer fra disse områder, kan der være grund til at tage skridt til en hurtig liberalisering. For al produktion, også de nye landes, afhænger i højere grad af afsætningsmulighederne end af hjælp til investering.

Vore hjælpemidler er i øvrigt ikke store, så det falder mig derfor i øjnene, at de ikke uindskrænket kommer udviklingslandene til gode. Disse midler er dels ydet privat gennem indsamlinger, dels ved offentlige bevillinger. De bør derfor ikke anvendes, som det for tiden sker, til at hjælpe forskellige danske foreninger til at afholde kursus for danske borgere om udviklingslandenes problemer. Det er meningsløst, at bidragene til u-landshjælpen skal anvendes hertil, og det har næppe været nogen privat borgers tanke, når han ydede disse midler.

Bestræbelserne på at samle de europæiske markedsområder i ét fællesmarked er tilsyneladende gået helt og aldeles i baglås. Den nuværende engelske regering vil ikke gøre noget forsøg på denne side af valget,

[Poul Møller.]

som formentlig er udskudt og vil være udskudt til det yderste tidspunkt, og styrtet den konservative regering, kan man næppe vente et initiativ fra den nye arbejderregering, i hvert fald ikke et, som går ud på at søge om medlemskab, og da ikke på de vilkår, hvorom den konservative regering forhandlede. Fra fransk side tyder heller ingenting på en ændret indstilling, og bebudelsen af, at de Gaulle vil modtage genvalg som Frankrigs præsident, gør det jo endnu mere usikkert, at vi kommer til at stå over for en afspænding imellem markedsområderne. Vi bør derfor se i øjnene, at det er usandsynligt, at markedsproblemerne på ny vil møde os på samme måde, som det skete i eftersommeren 1961, hvor folketinget besluttede sig til at ansøge om Danmarks optagelse i fællesmarkedet samtidig med Storbritannien. Den engelske ansøgning må anses for de facto at være trukket tilbage, og forudsætningen for den trufne folketingsbeslutning må derfor betragtes som bortfaldet. Den tog sigte på en konkret, aktuel situation og ikke på en tænkt situation, der sandsynligvis aldrig mere vil møde os.

Hvor beklageligt dette end er, så tvinger det os til det, som man nu kalder ny tænkning, nye overvejelser. En gang forspildt vender de historiske muligheder sjældent tilbage. I modsætning til vore partnere inden for EFTA kan vi ikke basere vor handelspolitiske fremtid alene på denne organisation, og vi kan ikke længere håbe, at fællesmarkedets landbrugsordning ikke vil blive en realitet. Det franske pres er for stærkt, det er jo nærmest ultimativt. Vor kød- og kreatureksport vil derfor være bragt i alvorlig fare i løbet af den folketings-samling, vi nu har påbegyndt.

Udenrigsministeren vil sige, at det netop er derfor, han den 8. oktober var i Bruxelles og forhandlede med EECs kommission, men endnu ved vi ikke andet derom, end at han fik en elskværdig modtagelse. Det har vore

udenrigsministre altid fået, men elskværdighed kan vi ikke leve af, og hvis vi ikke opnår sådanne indrømmelser, at vi kan opretholde denne livsvigtige landbrugseksport til det europæiske fastland, hvad så? Så rammes vi for alvor af den europæiske splittelse, og så er vor markedspolitik uigenkaldeligt brudt sammen. I så fald nødsages vi til at stable en ny markeds-politik på benene med en ny målsætning.

Under de nu indledte forhandlinger i Bruxelles, hvis resultat ingen kender, vil det være en belastning, om debatten om en revideret markedspolitik skal uddybes dér, men jeg spørger den højtærede udenrigsminister, om han og hans parti er rede til en helt fordomsfri drøftelse af Danmarks stilling, hvis forhandlingerne i Bruxelles ender så negativt, at det må anses for umuligt for os at opretholde vor landbrugseksport til de seks så nogenlunde i det omfang, den har haft hidtil.

Der er endnu et spinkelt håb for et udvidet handelspolitisk samarbejde i Kennedy-runden, som statsministeren gik ganske let hen over. Ude omkring optager det ledende politikeres tanker i ganske anden grad. Jeg vil derfor bede den højtærede udenrigsminister udtale sig nærmere om, hvilke forventninger han nærer til disse forhandlinger, og hvorledes EFTA-landene vil sikre sig medindflydelse på dem. For EFTA er måske den handelsblok, som har størst interesse i, at der opnås et reelt resultat til gavn for en friere verdenshandel, men til gengæld har den i kraft af hele sin løse konstitution den mindste evne til at manøvrere samlet.

Det nordiske samarbejde må i denne markedspolitiske pause, der måske kan blive langvarig, efter vor opfattelse styrkes på en mere effektiv måde, end den højtærede statsminister gav udtryk for i sin åbningstale. Det er, som om man alene lægger vægten på at udbygge et samarbejde mellem myndigheder og regeringer, men glemmer, at formålet med det nordiske sam-

[Poul Møller.]

arbejde først og fremmest skal være at give de nordiske folk, de nordiske borgere, større og friere muligheder.

I Nordisk Råd har jeg rejst spørgsmålet om nu at etablere et fælles kapitalmarked, så kapitaler frit kan investeres i de nordiske lande uden hæmmende restriktioner, ikke mindst for derigennem at skabe forudsætningerne for udbygning af nordiske virksomheder i et sådant omfang, at de kan tage konkurrencen op med de store europæiske og amerikanske koncerner, og for at værne vore lande til at arbejde i et friere og større kapitalmarked.

På baggrund af den fuldstændige usikkerhed, der siden den 28. januar i år råder om vor markedspolitik, var det ubegribeligt, at statsministeren ville udsætte sig selv, sin regering og sit parti for det eklatante nederlag, man led ved folkeafstemningen. Hvor ville regeringen have stået meget bedre i dag, om den havde lyttet til vore råd, ja, jeg havde nær sagt vore bønner i foråret om at lade disse forslag ligge, så vi i denne folketingssamling kunne have forhandlet dem i ro og mag. Det var ikke én gang, men adskillige gange vi bad regeringen herom, både her i salen, i udvalgsværelserne og ved drøftelser i statsministeriet. Men vi blev pure afvist. Statsministeren anså det for nødvendigt, at der blev handlet hurtigt, og at der blev handlet inden folketings sommersferie.

Nu mener statsministeren, at der er god tid, skønt der ikke er sket noget vedrørende markedsproblemerne i mellemtiden. Vi har næppe fortilfælde for en så egenmægtig og uklog optræden af nogen regeringschef. Og alt skulle tilmed bunkes sammen, skønt regeringen måtte kunne sige sig selv, at det hele derved blev ganske uoverskueligt, og statsministeren har jo nu også erkendt, at denne sammenhobning af alle disse love, som ikke havde noget med hinanden at gøre, var en fejltagelse. Men der skulle altså en folkeafstemning til, for at statsministeren ville tage ved lære. Ingen regering er nogen sinde blevet ramt af en så kraftig vælgerdom, som regeringen blev det i denne sag, som statsministeren endog var ubesindig nok til at gøre til en tillidssag, hvilket han klogeligt glemte efter afstemningen.

Jeg begriber ikke, hvad der fik statsministeren ud på den galej. Man har sagt, at han havde dårlige rådgivere. Jeg ved det ikke; men klart var det, at han gjorde sagen til en prestigesag for sig selv, og at hans prestige derved led en skade, som næsten må betragtes som uoprettelig. Regeringens jordlove var såvel sagligt, politisk som taktisk en enestående fadæse, der viste, at regeringen ikke havde den mindste føling med det danske folks indstilling over for nye forsøg på at begrænse ejendomsretten og forøge statsdirigeringen.

Ikke bare lovforslagenes indhold, men også den måde, hvorpå statsministeren behandlede sagen her i folketinget og siden i kampagnen for forslagene, har berøvet os tilliden til den siddende regering. Den statsminister, der for et år siden talte om samarbejde, om nye perspektiver i dansk politik, og som i sin åbningstale i fjor fremhævede det som overordentlig vigtigt at udbygge samarbejdet imellem regeringspartierne, venstre og os, den statsminister, der blev modtaget med enestående velvilje af os under åbningsdebatten i fjor, det var den selvsamme statsminister, der ved hjælp af Grønlandsministeren og det ærede medlem hr. Aksel Larsens parti trumfede jordlovene igennem i tinget, uden at han blot tog sig den mindste tid til at overveje vore indvendinger, vore tanker og vore forslag. Tilmed havde han den dristighed at påstå, at vi slet ingen tanker havde tremsat. Uden at ville erkende det har han nu måttet bebude forslag fra indenrigsministeren, fra landbrugsministeren og fra kulturministeren, som alle bygger på de forslag, vi fremsatte i udvalgene.

Nu taler statsministeren — den højtærede justitsminister morer sig; den højtærede justitsminister er blevet udpeget som statsministerens onde rådgiver i denne sag, så jeg synes ikke, han skulle more sig så meget — nu taler statsministeren igen om samarbejde; han siger dog ikke denne gang, at det specielt skal være med venstre og os. Men hvorfor skulle vi stole på, at han nu mener det mere alvorligt end i fjor?

Statsministeren kan undskylde sig med, at han ikke havde ventet, at vi ville forlange folkeafstemning. Men han burde dog kende grundloven, og uanset om man har folkeafstemning eller ikke har folkeafstemning,

[Poul Møller.]

burde så vigtige love dog være nogenlunde i overensstemmelse med folkets flertal, og så burde dog en mand, der er folkestyrets leder, have en sådan fornemmelse af, hvor folkets flertal ligger i en sådan sag, at han ikke regerer imod det. Men han burde kende grundloven, han burde have vurderet alvoren i vore protester så sikkert, at han havde forstået, at vi ville benytte os af ethvert grundlovsmæssigt middel til at hindre gennemførelsen af den gang socialisering og statsdirigering, som han med påskud i en allerede kuldsejlet markeds-politik gennemtvang her i folketinget. Hvad havde han ellers ventet, vi ville have gjort? Lammefrontt have fundet os i, at han havde gennemført 10 jordlove, og blot have stemt imod her i tinget?

Men nu sidder regeringen med sit nederlag, og nu er den på illsomt tilbageetog fra sine forslag, og nu beder den om samarbejde. Men kan vi tro den, og hvad er det, den vil samarbejde om? Det fortæller åbningstalen intet om. Har regeringen overhovedet evnen til at lede et samarbejde? Vi så, hvordan det gik i fjor, og vi føler os ikke trygge ved at gå ind i samarbejde med en regering, der er så usikker i sine dispositioner, som tiden efter åbningstalen har vist at denne regering er.

Det har vist altid været skik for danske parlamentariske regeringer, at de har afsluttet deres overvejelser, inden de anmoder om kongelig underskrift på regeringsbeslutninger. Skulle jeg have taget fejl, så beder jeg statsministeren om at vejlede mig. Er statsministeren ikke enig med os i, at det må være parlamentarisk skik, at man først henvender sig til kongen og anmoder om underskrift, når man er aldeles sikker i sin beslutning? Men denne skik har nu statsminister og handelsminister brudt, så vidt vi ved uden at underrette den øvrige regering herom. Man har gjort det, som efter vor statsret skulle være en sags endelige og uigenkaldelige punktum, til en fase i forhandlingerne. Dette er kompromitterende. Men det er også kompromitterende, at den første foranstaltning, regeringen foretager efter åbningstalen, overhovedet ikke er omtalt i denne. Hvad skal vi så med disse taler, når de ikke engang kan fortælle, hvad regeringen agter at foretage i de

allernærmeste dage? Forklaringen kan naturligvis være, at man ikke den 1. oktober regnede med, at man skulle foretage sig noget i de nærmeste dage på dette område.

Den højtærede handelsminister har over for tinget erklæret, at den kongelige underskrift kun blev annulleret, fordi pris- og lønstoplovens ophævelse skulle udsættes „nogen tid“, står der i handelsministerens svar. Hvorfor var det hensigtsmæssigt, og hvorfor blev det ikke forhandlet i den samlede regering, der havde givet tilslutning til lovens øjeblikkelige ophævelse nogle få dage forinden? Og når der kun var tale om en udsættelse i „nogen tid“, hvorfor omtalte statsministeren så ikke denne ophævelse i åbningstalen den 1. oktober? Alt dette er tilsløret, og jeg er overbevist om, at handelsministeren aldrig havde fået sin vilje, hvis ikke oppositionspresen havde opsnuset sagens rette sammenhæng, så det blev en prestigesag for handelsministeren.

Jeg ved ikke, hvordan handelsministerens fremgangsmåde skal karakteriseres. Men jeg har set, at socialdemokratiets næstformand, det ærede medlem hr. Hans Rasmussen, til Land og Folk har udtalt — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Så molboagtigt vil en minister ikke optræde, så han først ophæver en lov og derefter sætter den i kraft igen.“

Jeg ved ikke, om handelsministeren er tilfreds med en sådan karakteristik; andre forekommer den mild.

Dernæst et spørgsmål til den højtærede statsminister, som tiltrådte handelsministerens indstilling den 19. september i et ministermøde: hvorfor rettede han næste dag henvendelse til handelsministeren om at udsætte lovens ophævelse? Statsministeren har selv for et stykke tid siden offentligt anvendt udtrykket „løbet er kørt“. Faldt det ham slet ikke ind, da han fik at vide, at kongen havde underskrevet anordningen om lovens ophævelse, at så måtte løbet være kørt? Hvad var det for kræfter, der førte til den helt usædvanlige fremgangsmåde at foranledige den kongelige underskrift annulleret? Det var jo ikke ministerkollegerne, for de havde tiltrådt handelsministerens indstilling, og det var heller ikke den parlamentarisk ansvarlige handelsminister. Hvem var det så, der gav den højtærede statsminister en sådan tvivl,

[Poul Møller.]

at han dagen efter at have stemt for handelsministerens indstilling bad handelsministeren om at udsætte sagen?

Det afgørende for os i denne sag er naturligvis, at den viser, hvor usikker regeringen er, og hvor vanskeligt den har ved at holde sammen, når den påvirkes af andre kræfter.

Et andet eksempel. Den højtærede finansminister har nu fremsat et forslag om at opkræve den tvangsopsparing, der gennemførtes som et led i helhedsløsningen, i 6 terminer i stedet for i 2 terminer. Det er almindelig bekendt, at opkrævningerne i henhold til denne lov, som et flertal her vedtog i foråret, er sendt ud forlængst, og at forfaldsdagen for første rate er den 1. oktober, men så kommer regeringen den 15. oktober med et forslag om helt andre terminer. Det viser igen, hvor usikker den er, det viser, hvor lidt man kan regne med den. Heller ikke denne foranstaltning blev omtalt i åbningstalen den 1. oktober. Det er altså igen noget, man er faret ud med i tiden mellem den 1. og den 15. oktober, faret ud med i huj og hast — ifølge onde tunger og visse bladrytter fordi statsministeren har været til et møde i Folkets Hus, hvor han har mødt stærk kritik, fordi det skulle være over 2 og ikke over 6 terminer. Men hvorfor tænkte man ikke på rateproblemet, da man gennemførte loven i foråret?

For at undgå enhver misforståelse skal jeg tilføje, at vi var og er imod tvangsopsparing, hvad enten den opkræves i 2 eller 6 terminer. Vi betragter den som et brud på de aftaler, vi traf i omsforliget, og vi mener ikke, at vi befinder os i en sådan økonomisk situation, at dens opkrævning er nødvendig. Det må nemlig ikke overses, at denne tvangsopsparing ikke tilsigter at bevare den økonomiske balance, vi har, for den har vi jo opnået uden tvangsopsparing. Den vil derfor virke som en yderligere stramning i økonomien. Det er et synspunkt, som det ærede medlem hr. Hans Rasmussen har været stærkt inde på i en tale i Odense, og vi lægger jo altid mærke til, hvad socialdemokratiets stærke mand siger.

Tvangsopsparingen kan virke som en stramning af økonomien, og den kan få uheldige økonomiske virkninger, hvad det

økonomiske formandskab også er inde på, ikke mindst fordi tvangsopsparingen i vid udstrækning rammer den private opsparing og derved bidrager til en pengestrømning og en fortsat nedgang i investeringerne.

Den økonomiske balance, vi har i øjeblikket, er opnået uden disse ekstra indkomster til staten. Det viser tillige, at vi havde ret i vor påstand i foråret om, at omsforliget ville virke tilstrækkelig sanerende, så vi uden fare for økonomien kunne gennemføre de lettelser i indkomst- og formueskatten, som var et led i omsforliget.

Dette havde i øvrigt været så meget mere tydeligt og klart, hvis regeringen havde overholdt forliget og det udgiftsloft på 8.540 mill. kr., som den lovede ved omsforliget. Men også her var den ude af stand til at gennemføre de tilsagn, den gav os. Da tinget skiltes i forsommeren, udspandt der sig en debat om denne overskridelsesstørrelse imellem den højtærede finansminister og mig. Jeg havde opgjort overskridelsen til 485 mill. kr., og den højtærede finansminister irettesatte mig og sagde, at jeg havde vist „en næsten opsigtsvækkende mangel på opmærksomhed“, hvilket han ikke fandt „særlig tillidvækkende“. Overskridelsen var kun, sagde finansministeren, 350 mill. kr. Jeg måtte sluge denne ministerielle næse og irettesættelse. Men nu ved regnskabsafleggelsen viser det sig altså, at overskridelsen ikke var 350 mill. kr., men 435 mill. kr., og jeg nødes derfor til at ripostere, at den højtærede finansminister har vist en opsigtsvækkende mangel på kendskab til statsfinanserne, og det synes jeg ikke er særlig tillidvækkende.

Den højtærede finansminister er endnu ikke så indlevet i sit job, at jeg skal gøre mere ud af denne begynderfejl; men af denne kan han måske også lære, at statsfinanserne efterhånden er så uoverskuelige, at selv deres minister skal omgås forsigtigt med kategoriske påstande om dem, indtil han har et færdigt regnskab.

Den økonomiske bedring kan alle glæde sig over. Selv når man renser valutatalleene for de store offentlige lån, der er optaget siden nytår, er der tale om en lykkelig og reel bedring, hvilket da også ses af handelsbalancen. Allerede i årets første kvartal — altså inden helhedsløsningen blev gennemført — så vi betydelige tegn på

[Poul Møller.]

bedring i handelsbalancen, der først og fremmest må tilskrives erhvervslivets aktivitet og omsforliget.

Når helhedsløsningen nævnes i denne forbindelse, har jeg svært ved at indse, hvad det er, der tænkes på. Det kan ikke være den bundne opsparing, for den har endnu ikke påvirket vor økonomiske stilling. Regeringen kan formentlig heller ikke mene, at det skulle være pris- og avancestoppet, for så ville den jo ikke have ophævet det. Jeg tror, den højtærede handelsminister vil give mig ret i, at dette pris- og avancestop intet har betydet; det har været en symbolsk akt af hensyn til det ærede medlem hr. Hans Rasmussen. Udbyttestoppet er det heller ikke, for det får først virkning næste år på grundlag af regnskaberne for 1963. Tilbage er overenskomstloven og tjenestemandsløven, men disse love medførte jo begge stigende indkomster til visse dele af befolkningen. Jeg vil villigt indrømme, at såfremt disse love sammenlignes med en tilstand, hvor lønforhøjelserne havde været endnu større, ja, så havde helhedsløsningen selvfølgelig i forhold til denne uvirkelighed virket bremsende. Det bør imidlertid erindres, at der ikke fra venstres og det konservative folkepartis side blev stillet forslag om at yde større lønforhøjelser, men at vi tværtimod mente, at man skulle vise endnu mere tilbageholdenhed, og at det ærede medlem hr. Hans Rasmussen erklærede, at helhedsløsningen gav større lønforhøjelser, end f.eks. den af os foreslåede voldgiftsordning ville have givet.

Det vil altså sige, at hvis man ser på omkostningsstigningerne, kan det kun være i forhold til en tænkt, uvirkelig situation, regeringen kan sige, at helhedsløsningen har hjulpet. Det er ikke i forhold til et alternativ, der har foreligget til forhandling her i tinget.

Nu har jeg ganske vist siden set, at det ærede medlem hr. Hans Rasmussen, som jo skal sige så meget og derfor også af og til må sige noget, der er forkert, angående disse lønforhøjelser har sagt, at i fremtiden skal akademikerne ikke have det samme i lønforhøjelse som dem, der producerer. Jeg tror ikke, det var alvorligt ment, for det ærede medlem kan da ikke mene, at akade-

mikere er noget overflødigt noget. Se bare, hvem der sidder som statsminister og udenrigsminister i dag, for slet ikke at tale om kulturministeren og økonomiministeren og mange andre. Skulle det være overflødige individer, der ikke havde krav på at få en forbedring af deres indtægtsforhold i takt med den øvrige befolkning? Hele det forskningsprogram, hele det uddannelsesprogram, der lægges frem fra regeringens side, og som vi støtter her i folketinget, vil lide skibbrud, ærede medlem, hvis det bliver således, at man siger: I, der forsker, I, der uddanner jer, kan ikke vente at få den samme forhøjelse i levestandarden, som dem, der står ved drejebænken eller maskinen. Det må være en lapsus linguae, som det hedder på latin for dem, der har studeret. Jeg skal ikke oversætte, men det betyder sådan noget som, at tungen har slået klik på det ærede medlem. Det kan altså ikke altid være lige godt, når man skal tale så meget.

Helhedsløsningen efterlader imidlertid alvorlige problemer for arbejdsmarkedet, som regeringen ikke angiver nogen løsning på. Det ærede medlem hr. Hans Rasmussen bliver jeg nødt til her igen at tage fat på. Han har ganske enkelt fastslået den tesis, at i fremtiden vil fagbevægelsen benytte sig af den politiske magt, såfremt den ikke kan opnå, hvad den ønsker, ved forhandling med arbejdsgiverne. Hermed er lovgivningsmagten gjort til et våben i den faglige kamp, et våben, som ensidigt skal anvendes af den ene part. Grundlaget for vor arbejdsret er dermed ophævet, og et kaos er efterladt. Mit parti anser dette forhold for at være ganske uforvarligt. Det vil undergrave enhver forhandlingsmulighed, hvis den ene part siger: retter I jer ikke efter os, går vi til lovgivningsmagten. Det ærede medlem har oven i købet på sin kongres opregnet en række krav, som man vil gennemtvinge ad politisk vej. Ser man da ikke, hvilken stilling man herved bringer sine forhandlingspartnere i? Hvis de giver indrømmelser på lønområdet, risikerer de, at det ærede medlem derefter her i folketinget sikrer sig indrømmelser på arbejdstiden, og så vil alle de beregninger, der skulle muliggøre de givne tilsagn om lønforhøjelser, bryde sammen. Vi nærmer os hermed en tilstand af retsløshed for den ene part — det er

[Poul Møller.]

måske også tilsigtet — men det kan betyde, at resultatet bliver de frie forhandlingers fuldstændige sammenbrud. Er fagbevægelsen rede til at tage en sådan konsekvens? Der skal i øvrigt ikke megen fantasi til for at udmale sig, hvad en sådan retsløshed kan føre til, hvis det skulle lykkes socialdemokratiet og socialistisk folkeparti — hvad vælgerne måtte forbyde — at opnå et samlet flertal efter næste valg. Hvordan vil socialdemokratiet, hvis det går ind på den vej, som helhedsløsningen har anvist, og som det ærede medlem hr. Hans Rasmussen er så ivrigt optaget af, kunne modstå forslag om lavere arbejdstid og højere lønninger fra socialistisk folkeparti?

Disse dybt alvorlige problemer må afklares i denne folketingsssamling, der er den sidste, før nye overenskomstforhandlinger påbegyndes. Jeg byder gerne den nye arbejdsminister velkommen til arbejdet, men jeg lykønsker ham ikke med den opgave, der venter ham efter helhedsløsningen. Jeg forstår, at når den højtærede statsminister valgte netop ham, var det, dels fordi han vil have en, der kender arbejdsmarkedets forhold, dels fordi han gerne vil styrke fagbevægelsens stilling inden for regeringen. Den har formentlig været betragtet som værende lidt for svag hidtil. Vi andre har ikke haft den opfattelse. Jeg lykønsker altså ikke den nye arbejdsminister, og i hans chefs åbningstale er der ingen løsning på disse problemer. Jeg tror, at den nuværende regering er ude af stand til at løse dem efter smedekongressen.

Skattepolitisk befinder vi os i et tilsvarende dilemma. Statsministeren har flere gange fremhævet, at nu skal der fremsættes forslag om kildeskat. Det skulle efter sommerens store interview — jeg tror, det var i Aktuelt for den 4. august — at dømme være samlingens store opgave. I åbnings-talen er ordvalget langt mere forsigtigt. Men det tør også siges, at den opgave, man har stillet sig, er yderst utaknemlig. Man vil bevare skattefradragets regel og alligevel gennemføre en definitiv kildeskatteordning. For os her i tinget, der i årevis har beskæftiget os med disse problemer — lige siden daværende finansminister Kampmann i en redegørelse her i tinget i 1955 udtalte sig om problemerne i forbindelse med kilde-

skat — er den opgave, regeringen nu har stillet sig selv, så umulig, at dens tilblivelse kun kan skyldes politiske grunde, og at finansministeren er for ny til at kende alle faldgruberne i dette anliggende.

En ting har nemlig altid stået klart: at vil man have en definitiv kildeskat, altså uden efterreguleringer af nogen art, kan det ikke kombineres med bevarelse af skattefradragets regel. Dennes eksistens forudsætter jo nødvendigvis en efterregulering. Den forudsætter, at der både er en brutto- og en nettoindkomst, medens den definitive kildeskat kun kan arbejde med ét indkomstbegreb. Den definitive kildeskat skal jo også opfylde ønsket om at betale skat af den løbende indkomst, men også det vil komme i strid med retten til at fradrage betalte skatter. Ærlig talt får man fornemmelsen af, at regeringen nok har tænkt så langt, at skattefradragets regel er populær, og derfor må vi nu efter jordlovsnederlaget beholde den. Men da der samtidig er mange, der kræver kildeskat, og da disse tilmed vil have kildeskatten definitiv, må vi se, om vi kan lave en definitiv kildeskat med bevarelse af skattefradragets regel. Sjældent har en skattepolitisk målsætning været så uklar, og det er egentlig trist, at man er havnet i en sådan tågebanke, når man tænker på, at regeringen har haft 10 år til at finde ud af, hvordan den ville realisere kildeskatten, og hvad den ville i denne vigtige sag.

Det er åbenbart ikke regeringens hensigt at nærme sig en skattereform i denne folketingsssamling. Os forekommer det, at man burde lægge al den kildeskattesnak, som man har forkludret så grusomt, til side og tage sig sammen til en egentlig skattereform, der ikke beskæftiger sig med opkrævningsproblemer, men med skattebyrden og dens fordeling på forbrug, på arbejde og indkomst. Det skubber regeringen imidlertid fra sig.

Vi mener, at der i denne folketingsssamling må tages yderligere skridt henimod en overflytning af beskatningen fra indkomst og opsparing til forbrug. Dette kræver en forhøjelse af børnetilskuddene, samtidig med at proportionalsskattegrænsen gradvis hæves inden for f. eks. en 3-årig periode til en skattepligtig indkomst på ca. 30.000 kr. Vi ønsker tillige en udglatning af progressionen for dem, hvis indkomst ligger over de

[Paul Møller.]

30.000 kr., og en fortsat formindskelse af formueskatten. Efter vort skøn må vi samtidig tilstræbe en rationel løsning på sam- beskatningsproblemet.

Regeringen pusler nu med lapperier på grundstigningsskylden. Det er imidlertid kun lapperier, der utvivlsomt skyldes den frygt for at miste parcelhusejerne, hvad folkeafstemningen unægtelig gav god anledning til, de parcelhusejere, som man jo heller ikke har hjulpet ved den skærpelse af vedligeholdelsesfradragsreglen, regeringen gennemførte i sidste samlig, samtidig med at man skærpede kapitalvindingsafgiften også for parcelhusejerne. Men nu hæges der lidt om dem, for der er kommet for mange af dem.

Loven om grundstigningsskyld lader sig imidlertid ikke lappe. Den er umulig i sit grundlag og umulig i sine virkninger. Jo før regeringen erkender det, desto hurtigere kan vi nå frem til en rationel ejendomsbeskatning. Vi vil derfor stille forslag om en fuldstændig ophævelse af denne lov, som aldrig kan komme til at fungere tilfredsstillende, og vi anser det for vigtigt at få den ophævet nu, inden den giver staten så mange penge, at den ikke længere kan afskaffes uden betydelige indkomstproblemer for de offentlige kasser.

Selv om den højtærede handelsminister halsstarrigt fortsætter sin agitation om, at oppositionen ingen forslag har, bør han snart være ærlig nok til at erkende, at vi har foreslået en planlægning på jordlovgivningsområde, der tilsigter et øget udbud af byggegrunde, hvor der er behov herfor, og at vi har foreslået, at alle større byggegrunde skal tilbydes kommunerne, inden de kan udbydes i frit salg. Herom er handelsministeren måske uvidende; han har jo haft så meget andet at tænke på i den sidste tid; men uvidenhed bør ikke lede til påstande, der er forkerte. Vi mener også, at i hvert fald indenrigsministeren har opdaget dette forhold. Vigtigt er det for os, at der sker en dæmpning af efterspørgslen ved en bevidst decentralisering af de offentlige virksomheder og ved at animere industrien til at flytte ud til de egne af landet, hvor byggegrunde er billige, og hvor byggekapa- citeten er uudnyttet. Det er farligt, at Danmark udvikler sig så skævt, som tilfældet

er i disse år, og det var beklageligt, at det store bundt af jordlove snarere ville frem- skynde end stoppe denne skæve udvikling. Offentlige institutioner må nu flyttes ud; jeg peger på det ærede medlem hr. H. C. Tofts forslag om at gøre Hanstholm havn til udskibningshavn for den kongelige grøn- landske handel. Jeg peger på nødvendighe- den af, at vi nu beslutter os til etablerin- gen af et nyt universitet i provinsen, efter min opfattelse i Sønderjylland.

Men afgørende for hele denne udligning mellem de enkelte landsdele er det, at de store trafikproblemer finder deres løsning. Det vil vare år, fra beslutningen er taget i folketinget, til den er gennemført i praksis. Derfor må beslutningen ikke udskydes yder- ligere, og det er ærlig talt pauvert, at rege- ringen først nu tænker på at udarbejde en prioritetsorden for de meget store anlægs- opgaver: Københavns metro, de store bro- arbejder, havneanlæg, motorveje m. v. En regering, der har siddet i 10 år, kan simpelt hen ikke være noget sådant bekendt. Det har ikke manglet på gentagne opfordringer fra vor side gennem de sidste 5-6 år til at sikre en beslutning i folketinget om, i hvil- ken rækkefølge de store og påtrængende anlægsopgaver skal løses. Men som man vil forstå, lægger vi vægt på, at der ved løs- ningen tages hensyn til at opnå balance i erhvervsudviklingen, således at Jylland ikke bliver overladt til tysk foretagsomhed, til tysk initiativ, og således at Hamborg ikke bliver den store magnet for jysk erhvervsliv.

I denne forbindelse må også et andet af jordlovsforslagene anskues. Det drejer sig om landbrugets strukturproblemer. Jeg har i dag set og læst den højtærede økonomi- ministers udmærkede kronik i Politiken. Da man læste den, var man helt ked af, at den højtærede økonomiminister har bebudet sin afgang fra dansk politik. For her siger han udtrykkelig det, vi sagde ved jordlovenes behandling, men ikke kunne få overbevist den højtærede landbrugsminister om; det kunne økonomiministeren altså heller ikke; det er måske derfor, han forlader dansk politik, hvem ved?

I landbruget findes en arbejdskraft- reserve, som kan medvirke til en industria- liseringsproces, som vi alle anser for nød- vendig, hvis vi skal fortsætte velstandsstig- ningen på linje med Europas øvrige folk.

[Poul Møller.]

Denne arbejdskraftreserve kan kun frigøres, hvis regeringen går ind for vore forslag om en friere og smidigere jordlovgivning med hensyn til samdrift, sammenlægning og sameje samt med hensyn til nedlægning af de dårligste brug, hvor ejerne begærer det.

Vor jordpolitik må naturligvis ikke tabe det nationale af syne. Presset på de rekreative områder vil blive større, uanset hvordan det går med markedsdannelsen. Og nu, da regeringen må erkende, at dens forslag om bosætningspligt og forkøbsret er underkendt af vælgerne, bør den gå ind på vor tanke om en skærpelse af den gældende lov, så der kræves to års ophold her i landet for at kunne købe dansk jordejendom uden statens tilladelse. Jeg kan ikke indse, hvilke interesser og synspunkter der ligger bag regeringens modstand mod gennemførelse af en sådan skærpelse.

Ved at ophæve grundstigningsskylden, ved at ændre byggezoner, så mere jord udbydes, ved en omfattende landsplanlægning og ved en tilstræbt formindskelse af efterspørgslen efter jord i de dyreste områder, gennem en mere afbalanceret landsudvikling og en gennemtænkt trafikplanlægning vil vi tilvejebringe de vigtigste forudsætninger for at kunne påbegynde en ny bygge- og boligpolitik.

Jeg har lagt mærke til, at løsningen af boligproblemerne nu er det, statsministeren tillægger størst betydning. I foråret var den store opgave for vor generation løsningen af jordproblemerne; den er nu blevet reduceret til en mere beskeden plads. I sommer — den 4. august — var det kildeskatten, der skulle præge samlingen. Den prægede i hvert fald ikke åbningstalen. Men nu er det altså boligproblemet, og det lader sig høre. Det er på høje tid.

Vi ser meget gerne og medvirker meget gerne til en ændret indstilling hos regeringspartierne med hensyn til fremme af boligopsparring. Hidtil har vi ikke i de folketingsudvalg, der beskæftiger sig med opsparingsproblemerne, mødt nogen særlig velvilje for vore forslag, som vi senest fremkom med i fjor, da socialdemokratiet gennemtvang den fortvivlede opsparingsordning, som man nu heldigvis vil forlade. Men en om-

vendt synder er jo som bekendt meget værd, og derfor hilser vi altså dette med glæde. Boligministeren har siden uddybet statsministerens kryptiske bemærkninger også på dette område. Han har sagt i sin tale i Forum, at de, der har præsteret en opsparring, skal have fortrinsret til nye lejligheder, og det synes jeg er udmærket. Men det er vist også det, der er tilfældet i dag, at de, der har penge, og de, der har en kapital, kan få en lejlighed. Jeg tror derfor, der må gøres mere for at få boligopsparringen forøget, f. eks. ved at sidestille denne opsparring med den, der finder sted på kapitalbindingskonti o. lign., altså gøre den skattefri, som vi har foreslået allerede i de skatteforslag, vi fremlagde sammen med venstre før sidste valg. Den højterede boligminister er imidlertid inde på, at denne opsparring samtidig skal virke på den måde, at de, der har sparet op, skal afskæres fra at få en billig lejlighed. Hvis det virkelig er tilfældet, tror jeg, man lægger gift for boligopsparringen, og så er det tillige et kraftigt vidnesbyrd om, at heller ikke på dette område har regeringen lært noget som helst.

Statsministeren sagde, at regeringen vil påbegynde en afvikling af byggerestriktionerne for at billigøre byggeriet. Det lød så tiltalende, at jeg næsten ikke turde tro på det. Men boligministerens tale i Forum giver da også et helt andet indtryk, nemlig at man vil bevare restriktionerne for at billigøre byggeriet, således at man ikke længere vil give byggetilladelser til det dyrere byggeri, men kun til det billigere. Men det kræver byggetilladelse efter Forumtalen. Boligministeren udtalte sig så lidt som statsministeren om, hvad der skal forstås ved dyrt og billigt byggeri, men restriktionsafvikling var der ikke tale om i boligministerens Forumtale. Nu ved man naturligvis ikke, hvem af de to ministre der har ret; det kan være, der skal nogle kongelige anordninger til, før vi finder ud af det. Så vidt jeg umiddelbart kan skønne, kræver det system, som boligministeren har talt om, at man fortsat skal have tilladelse af boligministeren til at igangsætte byggeri, og at man kun kan forvente denne, hvis en nøjere granskning af projektet i boligministeriet sandsynliggør

[Poul Møller.]

en lav husleje. Derfor kan der ikke blive tale om en afvikling af restriktionerne. Har jeg uret, vil jeg gerne vejledes.

Vi er overbevist om, at kun en friere konkurrence i byggeriet med færre restriktioner kan fremkalde den billiggørelse og rationalisering af byggeriet, vi har brug for. Byggeriets virkelige flaskehalse er uden tvivl de offentlige kontorer, de kontorer, der er optaget af at regulere byggeriet, af at ændre dets tegninger, stille nye krav til projekterne eller henlægge dem i syltekrukken. Når boligministeren i Forum erklærer, at huslejekontrollen i nybyggeriet skal udøves således, at kun kostprisen dækkes, er jeg bange for, at han vil få endnu mindre konkurrence i byggeriet, for så vil han sætte mange af de private bygherrer uden for byggeriet. Nu ved jeg godt, at mange medlemmer i denne sal siger, at der skal ikke tjenes på byggeriet. Men hvis en tekstilfabrikant ikke må tjene på sine produkter, men skal sælge dem til kostprisen, holder han op med at producere tøj, og så bliver vi fattigere. På samme måde med byggeriet. Ingen vil være interesseret i at billiggøre det, hvis ikke de kan opnå en andel i rationaliseringsgevinsten, og ingen private vil kaste sig ud i byggeprojekter, hvis ministeren for byggeri og boligvæsen på forhånd erklærer, at de ikke må tjene noget på det.

På endnu et område synes regeringens politik derfor at være forfejlet, og i praksis vil den fjerne sig fra de mål, den har sat sig. Dette forstærkes yderligere, fordi regeringen — så vidt jeg kan se udelukkende af politiske grunde — skubber en husleje-revision fra sig. Man vil forhøje lejen i nogle enkelte større lejligheder, men ellers vil man forlænge 1958-loven, skønt man — også den højtærede boligminister for halvandet år siden — sagligt har erkendt, at en revision er nødvendig både af boligpolitiske og af nationalekonomiske grunde. Men statsministeren sætter kikkerten for

det blinde øje. Regeringen opgiver ganske enkelt at føre en saglig huslejepolitik. Den vil lade stå til, og den kan ikke undskylde sig med manglende tid, for siden efteråret 1959 har den vidst, at lejeloven udløber i marts 1964. Dette er en utilgivelig fejl. Vil man have regeringsmagten, må man også ville regere. Man kan ikke både ville have magt og være så magtesløs, som denne regering er.

Efter vort skøn viser alle disse forhold: bruddene på omsforliget, opkrævningen af den bundne opsparing, regeringens indre strid om prisstoppet, dens eksemPELLØSE lovjaskeri med tvangsopsparingsens terminer, dens jordlovsfiasko, dens manglende evne til at præstere en ny jordlovspolitik, dens fuldstændige mangel på en arbejdsmarkeds-politik, dens forfejlede målsætning i skattepolitikken, dens udskyden af de skattepolitiske mål, vi kunne enes om med en højere proportionalgrænse og en øget beskatning af forbruget, dens tidligere fejl i opsparingspolitikken, dens manglende overblik over statsfinanserne, dens alt for sene erkendelse af, at det er nødvendigt at udbygge og fastlægge prioritetsordenen for de store anlægsopgaver, der nu presser sig så voldsomt på, og den usikkerhed, der præger dens boligpolitik efter 10 års regeringstid, alt dette viser, at landet ikke længere har råd til at have denne regering.

Efter det, vi har oplevet i de senere år, og efter den usikkerhed, vi har været vidne til i de sidste dage, har vi ingen tillid til, at regeringen evner at løse landets problemer, og til at den vil være i stand til at lede et positivt og frugtbart samarbejde i det høje ting.

Landet trænger til et regeringsskifte, så friske kræfter kan afløse dem, der er kørt træt.

Helge Larsen: Det ærede medlem hr. Erik Eriksen sluttede sit indlæg her med at stille et forslag til dagsorden, et meget bombastisk forslag, der også — forekommer

[Hjelge Larsen.]

det mig — var mere bombastisk, end der var baggrund for i det ærede medlems tale. Jeg skal anbefale at stemme imod dette dagsordensforslag.

Det danske samfunds økonomi er ved begyndelsen af folketingsåret 1963-64 præget af en stabilitet, som vi ikke har kendt siden 1961, en stabilitet, som regeringen har stræbt henimod gennem sin lovgivning og gennem sin administration. I en del af disse bestræbelser har regeringen kunnet opnå samarbejde med oppositionen, i andre og meget væsentlige har den ikke kunnet det. Men uanset dette har det flertal af det radikale venstre og socialdemokratiet, der har stået bag regeringen, kunnet gennemføre og fastholde en linje i den økonomiske politik, der har ført os frem til den gunstige stilling hvori vi står i dag, og denne politik skal fastholdes. Det er den politiske hovedopgave i indeværende folketingsår.

Den stabilitet, vi har opnået, er det sikre grundlag for varige fremskridt og for bevarelse af beskæftigelsen. Derfor skal den heller ikke sættes over styr ved letsindighed eller lempelser i finanspolitikken, som der ikke er reelt grundlag for. Alt for ofte er der i dansk økonomisk politik slækket og givet efter, før kriser og ustabilitet var fuldt overvundet. En sådan forsyndelse mod sund fornuft og mod samfundets og borgernes virkelige interesser vil vi ikke have gentaget. Det er det hovedpunkt, ud fra hvilket det radikale venstre er gået ind til arbejdet i det nye folketingsår. Vi må efter vor opfattelse ikke vige tilbage for at gøre det upopulære eller fastholde det upopulære, når det er forudsætningen for bevarelsen af sund økonomi, og jeg har også tillid til, at der i vide kredse af den danske befolkning vil være forståelse herfor og tilslutning hertil.

Analysere vi årsagerne til den gunstige udvikling, vi står i i dag, vil følgende 4-5 forhold nok vise sig at være de væsentlige. For det første har vi omsforliget i forsomeret 1962, for det andet statens forsigtige udgiftspolitik, for det tredje den rolige rytme i bygge- og anlægsaktiviteten med afdæmpet pres på arbejdsmarkedet, for det fjerde en heldig udvikling i den internationale konjunktur, som har givet navn-

lig vor industrieksport, men også vor landbrugseksport bedre vilkår, end vi havde turdet vente, og for det femte, sidst, men ikke mindst, forårets helhedsløsning.

Den ene af disse forudsætninger, nemlig de gode internationale konjunkturer, har hverken regering eller opposition æren for. De forudsætninger, der skyldes omsforliget i 1962, kan parterne i forliget vel dele æren for, og så er der helhedsløsningen, som regeringspartierne alene bærer ansvaret for, og som de derfor også er ene om at indkasere æren for.

Helhedsløsningen blev bekæmpet på det voldsomste af oppositionen. Det ærede medlem hr. Poul Møller sagde i foråret på de konservatives vegne meget skarpt — og det ærede medlem hr. Axel Kristensen fulgte godt med på venstres vegne — at det var ikke nogen helhedsløsning; den ville ikke kunne fremkalde de gode virkninger, der tilsigtedes med den. Fordømmelsen fra deres side var absolut en udstødelse af helhedsløsningen og dens tilhængere i fortabelsens evige mørke.

Og hvordan er så stillingen i dag? Det var en helhedsløsning, for den løste alle forårets økonomiske problemer under ét og under hensyntagen til, hvad man måtte skønne at der ville være økonomisk mulighed for. Og hvad var dens mål? Ja, den tilsigtede en pause i indkomststigningerne bortset fra forbedringerne til de lavestlønnede, den tilsigtede en stabilisering af priserne og omkostningerne, en lavere rente, styrkelse af erhvervslivets konkurrenceevne, bevarelse af den høje beskæftigelse og endelig en forbedring af valutastillingen. Og hvordan er det gået på disse områder? Prisniveauet er stabilt, diskontoen er nedsat med $\frac{1}{2}$ pct., og obligationsrenten er faldet med op imod $\frac{3}{4}$ pct., den gode beskæftigelse er bevaret, valutastillingen er bedre, end den længe har været, og selv om op imod halvdelen af den nuværende beholdning skyldes lån, har de 3 sidste måneder vist betydeligt valutaoverskud. Og endelig indkomsterne: de synes som tilsigtet at være holdt i ro.

Venstre og de konservative hævdede i foråret, at længsindigheden ikke ville blive standset. Heroverfor skal jeg henvise til, hvad det økonomiske råds formandskab

[Helge Larsen.]

siger i sin redegørelse af 16. september — jeg beder den højtærede formand om til-ladelse til et citat —:

„Det tør antages, at lavtlønstillæggene i almindelighed ikke har givet anledning til en ny lønglidning.“

Og om de særlig diskuterede lønninger i jernindustrien siger formandskabet:

„Foreløbige oplysninger om lønudviklingen i april kvartal for medlemmerne af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund synes at bekræfte denne formodning.“

Hvad angår lønudviklingen, kan altså venstre og de konservative heller ikke her finde noget at begrunde deres letsindige påstand fra i foråret med.

Jeg erkender naturligvis, at den endelige dom over helhedsløsningen ikke kan fældes endnu; dertil er der gået for kort tid. Men det står ubestrideligt fast, at indtil i dag er de mål, det var hensigten at nå, virkelig også blevet nået.

Da nationalbanken i august nedsatte diskontoen, udtalte nationalbankdirektør Svend Nielsen, at vi nu var kommet op af inflationsgrøften, og at det gjaldt om, at vi ikke kørte derned igen. Denne advarsel bør vi alle lægge os på sinde — også oppositionspartierne. For det radikale venstre er der ikke tvivl om, at yderligere lempelser må bestå i rentelettelser til gavn for erhvervs-livet og dets konkurrenceevne, til gavn for investeringerne, til gavn for beskæftigelsen og til gavn for landbruget og også til gavn for boligbyggeriet, således at den høje husleje i det nye byggeri kan bringes ned.

Forudsætningen for en lavere rente er imidlertid, at der ikke slækkes på finanspolitikken, og at regering og folketing holder sig helhedsløsningens mål for øje og intet foretager sig, der kan svække dens videre virkninger. Det betyder også, at det radikale venstre ikke kan opgive den forbrugsbegrænsning, der ligger i den bundne opsparing. Hvor upopulær man end gør denne bundne opsparing, må vi fastholde den. Vi har intet imod at ændre den, så at den opkræves i 6 rater, og således at et par af raterne først opkræves i næste finansår. Det vil gøre dens virkninger mindre pr. måned, men strække den over

en længere periode, og det vil ikke forringe dens værdi for bevarelsen af stabil økonomi.

Det radikale venstre må altså fastholde den bundne opsparing. Vi ønsker ikke at bidrage til, at vi igen kører i inflationsgrøften. Heri ligger også, at vi ikke ser nogen mulighed for gennemførelse af skattenedsættelser i den kommende udskrivningslov. Når stabiliseringen af vor økonomi er sikret varigt, er det imidlertid det radikale venstres ønske, at vi fører proportionalbeskatningen videre samtidig med en forhøjelse af det skattefrie grundbeløb, så beskatningen af indkomsterne lettes.

De undersøgelser, som er i gang vedrørende kildeskat, er som bekendt endnu ikke afsluttet. Vi mangler derfor det materiale, der giver os mulighed for at diskutere de praktiske virkninger af kildeskat. Vi ved, at kildeskat for nogle skatteydere vil være fordelagtig, for andre uden interesse; men før vi fuldt ud kan afeje fordelene og ulemperne mod hinanden, har vi ikke et realistisk grundlag at diskutere sagen ud fra. Det drejer sig jo først og fremmest om, hvad der er mest hensigtsmæssigt, og en nøgtern vurdering heraf må afvente de undersøgelser, som nu foregår.

Erfaringerne med omsætningsskatten i engrosledet har bestyrket os i den opfattelse, at en omsætningsafgift i detaileddet vil være bedre egnet til den beskatning af forbruget, som vi erkender er nødvendig, og i betydelig udstrækning bedre end beskatning på indkomsten. Den har jo navnlig den virkning, at den omgående virker på en udvidelse af forbruget og dermed indskrænker nødvendigheden af at anvende andre begrænsninger i tilfælde, hvor efter-spørgselspresset vokser hurtigt og voldsomt.

Som jeg nævnte før, har pris- og omkostningsniveauet vist sig stabilt, siden helhedsløsningen begyndte at virke; der har endda på visse områder været en tendens til faldende priser. På denne baggrund finder det radikale venstre det rigtigt, at det midlertidige pris- og avancement, der indførtes med helhedsløsningen, nu ophæves, og det er glædeligt, at dette statsindgreb kan afvikles. Et pris- og avancement må naturligvis ifølge hele sin natur være midlertidigt, hvad der jo også var forudset ved lovens gennemførelse. Pris- og avancementstop-

[Helge Larsen.]

pet låste priserne fast på niveauet fra 25. februar og kan måske have bevirket, at prisfaldstendenser ikke er slået fuldt igenem. Loven om indseende med priser betyder derimod, at monopoltilsynet nu får adgang til at vurdere berettigelsen af højden af de enkelte prisområder og i givet fald kan gribe ind over for urimelige priser. Noget sådant var det ikke muligt at gøre i henhold til prisstoploven.

I alt, hvad jeg her har sagt om helhedsløsningen, har jeg imidlertid undladt at nævne én ting, men den er så væsentlig, at den skal have en særlig omtale.

Det glemmes alt for ofte, når helhedsløsningen debatteres, at den også afværgede en truende storkonflikt på arbejdsmarkedet og sikrede arbejdsfreden i de to år, overenskomstforlængelsen gælder. Denne aktuelle baggrund for helhedsløsningen — den truende storkonflikt i februar i år — glemmes naturligvis, fordi konflikten ikke blev til noget. Til gengæld er man fra oppositionens side ihærdig med at fortælle, at regeringen alene forhandlede helhedsløsningen med LO, og at LO dikterede den; men denne fremstilling er jo ikke rigtig. Da truslen om storkonflikten blev akut, sammenkaldte statsministeren både arbejdsgivere og fagforeninger til forhandling og forelagde dem planerne for helhedsløsningen. Jeg tør rolig garantere, at der ville være rettet voldsomme beskyldninger mod regeringschefen og regeringen, hvis man intet havde foretaget sig. Helhedsløsningen opfyldte langtfra LOs overenskomstkra-
v. Den gav for det første år ikke andet end det lavtlønstillæg, som praktisk talt alle var enige om berettigelsen af, men LO af-
fandt sig med den og gik loyalt ind for den over for sine medlemmer. Arbejdsgiverforeningen fastholdt, at der overhovedet ikke burde være tale om løntillæg, men den havde formentlig intet imod, at arbejdsfreden blev sikret. Arbejdsgiverne frygtede vel navnlig, at lavtlønstillægget skulle føre til lønglidning. Nu ved vi, at det ikke er sket, og jeg formoder, at arbejdsgiverne i dag slet ikke er så utilfredse med helhedsløsningen, men det er som sagt kun en formodning. Derimod ved vi, at Arbejdsgiverforeningens formand, fabrikant Svend Heineke, for ikke længe siden udtalte, at yder-

ligere lempelser måtte ske gennem renteløttelse og ikke over statsfinanserne ved en slækkelse af finanspolitikken. Det er en tankegang, der ligger meget nær op ad helhedsløsningen, og den burde give oppositionen anledning til adskillige overvejelser.

Men hvor interessant end helhedsløsningens historie er, så er det måske nok så vigtigt at overveje fremtiden og dens problemer. Helhedsløsningen er det første forsøg på at gennemføre en omfattende økonomisk samordning, hvorved statens udgifter og de forskellige befolkningsgruppers krav om indkomstforøgelser er søgt holdt inden for de rammer, som produktionen afstikker, ud fra den ganske enkle betragtning, at vi ikke ustraffet kan bruge mere, end vi producerer. Det radikale venstre føler sig overbevist om, at en sådan samordning også må følges i fremtiden, hvis vi skal undgå nye økonomiske kriser. Økonomisk samordning er simpelt hen det moderne samfunds krav om ansvarsfølelse hos alle over for samfundets fællesskab. Dermed være ikke sagt, at den fornødne samordning fremtidig skal tilvejebringes som i helhedsløsningen. Det radikale venstre ser meget gerne, at ansvarsfølelsen hos organisationerne og hos andre, der har indflydelse på den økonomiske udvikling, bliver så stor, at de afstemmer deres krav efter, hvad der er økonomisk muligt. Samordning indeholder jo også et krav om selvdisciplin, og det økonomiske råd og dets uvildige formandskab skulle kunne bidrage væsentligt til, at alle bliver klar over, hvad der er økonomisk forsvarligt.

Vi mener det altså bedst, at organisationerne selv klarer opgaverne med den fornødne ansvarsfølelse, men vi vil også i givet fald kræve, at regeringen og folketinget ordner tingene, hvis det er nødvendigt for at sikre den økonomiske samordning. Organisationerne og deres krav må indordnes under hensyntagen til det fælles samfund og dets økonomiske muligheder, og organisationerne er her ikke bare fagforeningerne, men sandelig også de store erhvervsorganisationer. Her er det, at folketinget har sin store opgave som landets øverste myndighed, der aldrig må glemme at anlægge en helhedsbetragtning.

Skal folketinget klare denne opgave, er det imidlertid også vigtigt, at man holder

[Helge Larsen.]

sig falske slagord fra livet. I de sidste uger og også her i dag af det ærede medlem hr. Erik Eriksen er der blevet talt om uden-tings indflydelse i forbindelse med prisstoploven. Ja men prisstoppet ophæves jo den 21. oktober; altså er påstanden om denne utilstedelige udenTINGS indflydelse urigtig.

Der er i dag blevet talt om landbrugets strukturproblemer. Det er rimeligt, at de er genstand for debat, og også jeg vil gerne gøre et par bemærkninger herom. For ikke længe siden gjorde det ærede medlem hr. Erik Eriksen sig i et fjernsynsinterview til talsmand for en ophævelse af landbrugsforpligtelsen på en række ejendomme. Lignende synspunkter har de ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. Poul Møller fremført i dag under betegnelsen en liberalisering. Man har også nævnt ødegårdene, der nok eksisterer i fantasien og agitationen, men næppe i virkeligheden. Der kan selvfølgelig være ejendomme, hvis jord er så ringe, at det næppe betaler sig at dyrke dem som landbrug. I så fald er det ikke vanskeligt at få landbrugsforpligtelsen ophævet, hvis ejeren ønsker det, og det skal det heller ikke være, men de vidtgående ophævelser af landbrugsforpligtelser, som der har været talt om, skal man ikke vente af få det radikale venstres tilslutning til.

Der er særdeles gode grunde til, at vi ikke vil medvirke dertil. Der er for det første den kendsgerning, at der med de sidste ændringer af landbrugslovene er åbnet adgang til at sammenlægge de små brug, så de får en mere passende størrelse. Det er og bør naturligvis være en frivillig sag, om en sådan sammenlægning skal finde sted. Hvis en ejer ønsker at beholde sit lille landbrug, må han naturligvis have ret dertil, men der er i dag på frivilligt grundlag mulighed for at sammenlægge op til et halvt hundrede tusinde små ejendomme. Mon ikke det foreløbig er tilstrækkeligt? For det andet tyder alting på, at dansk landbrugs fremtidige produktion må gå i retning af mere og mere forædlede produkter, varer, der er rede til umiddelbart forbrug, med andre ord netop en produktion, som væsentligt bygger på familiebruget, og familiebruget er netop det, der tilsigtes med sammenlægning af de for små brug.

Ingen tør vist hævde, at dansk landbrug

ville kunne bevare sin position som førende valutaskabende erhverv eller bevare den samlede indtægt, det præsterer i dag, hvis det i udstrakt grad blev kornproducerende og dermed nødvendiggjorde, at Danmark blev korneksporterende; og er det netop ikke de store kornproducerende brug, der ville opkøbe de landbrug, som i givet fald fik landbrugsforpligtelsen ophævet? Jeg tror det, men en sådan adgang til ny godsammenlægning vil det radikale venstre ikke medvirke til. Den ville være forkert produktionsmæssigt. Den vil heller ikke være liberal i dette ords moderne betydning, for den vil give de kapitalstærke en dominerende indflydelse, og det har intet med moderne liberalisme at gøre. Det har i hele liberalismens periode i Danmark været et væsentligt træk at bevare et stort antal af selvstændige middelstore og mindre landbrug, og det har medvirket til at give dansk landbrug dets karakter og dets fremragende produktionssevne. Den rejsning og den sociale placering, det har betydet for husmandsbruget og de mindre gårdbrug, skal vi ikke slå i stykker. Derimod vil der være god grund til at diskutere noget helt andet, nemlig at skaffe bedre økonomiske muligheder for de unge for køb af egen ejendom og for modernisering og rationalisering af stald- og lagerbygninger i mange af de bestående brug.

Men dette er ikke de eneste jordlovsproblemer. Efter folkeafstemningen den 25. juni står vi, hvad jordlovgivningen i øvrigt angår, over for to ganske klare kendsgerninger. Det er en kendsgerning, at de fire jordlove forkastedes ved folkeafstemningen, men det er også en kendsgerning, at de problemer, som jordlovene tilsigtede at løse, fortsat består. Forud for folkeafstemningen enkendte venstre og de konservative, at der var problemer, men at de måtte løses på en anden måde end den, regeringen foreslog. Vi har imidlertid hørt meget lidt om, hvordan venstre og de konservative tænker sig dem løst, og efter folkeafstemningen er det mere end én gang forekommet mig, at oppositionen til højre helst vil lukke øjnene for problemerne, og det er vel ikke så mærkeligt. Folkeafstemning efter grundlovens § 42 kan standse en lov, som er vedtaget af et flertal, men den kan ikke give anvisning på, hvad der skal sættes i stedet for det

[Helge Larsen.]

forkastede. Der er intet skabende eller konstruktivt i folkeafstemningsprincippet.

Jeg så i sommer flere gange i aviserne, at det fremhævedes fra konservativ side, at folkeafstemningen var en bedre garanti end det for længst afskaffede landsting. Jeg skal ikke her opponere mod denne opfattelse. Den falder ganske godt sammen med, at folkeafstemning ikke er konstruktiv. Det er konservatisme heller ikke.

Men altså vore jordproblemer står tilbage uløste. De falder i to grupper. Den ene vedrører de nationale jordproblemer ved vort eventuelle medlemskab af fællesmarkedet. Den anden vedrører de opgaver, der melder sig som følge af samfundets hurtige vækst og omdannelse i disse år.

Hvad de første angår, de nationale problemer, er det klart, at de for alvor bliver aktuelle, når forhandlingerne om engelsk og dermed dansk medlemskab af fællesmarkedet igen kommer i gang, og det er for det radikale venstre en given ting, at vi må have fundet en løsning af disse problemer i god tid forinden. Det er ikke mit partis tanke, at vi skal sikre danske statsborgere en fortrinsstilling over for andre statsborgere i fællesmarkedet. Det ville være i strid både med ånden og reglerne i det fællesskab, vi i givet fald skal gå ind i. Det er ikke nogen smålig nationalisme, vi vil tage hensyn til, men vi ønsker, at danske statsborgere skal have lige vilkår med andre, og det vil de efter min opfattelse ikke have, hvis vi går ind i fællesmarkedet uden at have ændret vor jordlovgivning.

Det er ganske, ganske bestemte forhold, som gør, at en sådan ændring er påkrævet. For det første vil jeg nævne, at flere af fællesmarkedets lande, navnlig Vesttyskland, har en meget streng jordlovgivning, der gør det næsten umuligt for ikke-landmænd at erhverve landbrugsjord i Vesttyskland eller at erhverve sommerhusgrunde, og de vil da ganske naturligt søge mod de områder, hvor lovgivningen er mindre indgribende, således som det allerede i dag er tilfældet i Frankrig, der er ved at blive betænkelig ved denne udvikling. For det andet har flere af fællesmarkedets lande en større befolkningstæthed, end vi har, og presset for at erhverve jord bliver derfor

større end hos os. For det tredje har de højt industrialiserede fællesmarkedslande en pengestærk bybefolkning, der søger at erhverve sommerhusgrunde og har råd dertil. For det fjerde ligger vore jordpriser betydeligt under fællesmarkedets og vil derfor opfordre til spekulationskøb af dansk jord.

Det er af disse meget reelle grunde, mit parti ønsker, at vi skal have en ændring af jordlovgivningen inden et eventuelt medlemskab af fællesmarkedet. Vi ønsker simpelt hen, at danske statsborgere skal have lige vilkår med andre. Det kan — det erkendes — føre til en lovgivning, der er indgribende; men vil man et stort økonomisk fællesskab i Europa, må man også ville de midler, der betinger, at vi kan hævde os på lige fod med andre.

Så meget om de nationale jordproblemer. Men vi har andre og særdeles påtrængende jordproblemer, der gør en modernisering af lovgivningen nødvendig. Vi oplever en voldsom omdannelse af samfundet i disse år, en stærk vækst i bysamfundene og en indkomststigning, der gør, at folk har bedre kår og råd til 2 boliger, forstået sådan, at de foruden at have bolig i byerne kan have bolig i ferieområderne, en velstandsstigning, der også betyder et større arealforbrug pr. individ. Vi må derfor have en videregående planlægning af bebyggelsen af erhvervsarealerne, af friluftsarealerne, af arealerne til offentlige formål, end vi har i dag.

Jeg erkender gerne, at på dette område havde venstre og de konservative i foråret konstruktive tanker, tanker, som navnlig førtes frem af det ærede medlem hr. Axel Kristensen. Det var også grunden til, at regeringens planlægningsforslag blev udskudt til nærmere drøftelse i udvalg i sommer. Desværre må jeg sige, at lysten til at arbejde med tingene ikke har været så stor hos oppositionen i sommer, som jeg i foråret formodede den ville være. Men nu er vi nået så langt, at forslagene og tanker om ændringer i dem skal behandles i udvalg, hvor også de kommunale organisationer er repræsenteret. Forhåbentlig kan der arbejdes hurtigt; tingene haster jo.

Det radikale venstre vil gerne overveje, om planlægningen af vort samfunds udvikling i højere grad kan lægges hos de

[Hølge Larsen.]

lokale myndigheder, men jeg vil dog meget gerne fremhæve, at det er en misforståelse, at lokale myndigheder ikke var draget med ind i regeringens forslag; det var de i høj grad. Spørgsmålet er altså, om det kan gøres i endnu højere grad. Det vil vi gerne drøfte igennem og også gerne være med til at gennemføre, hvis det viser sig rigtigt; men jeg synes også, det skal fremhæves, at der navnlig i så lille et land som Danmark må være adgang for centrale myndigheders deltagelse i planlægning. Vi kan ikke på så lille et område have alt for forskellige retningslinjer i forskellige regioner. Det kan også være nødvendigt, at en central myndighed kan skære igennem eventuelle lokale særinteresser. Netop den samordning af de mange forskellige planlægningsopgaver, der er et så udtalt ønske om, forudsætter jo, at lokale hensyn bøjes ind under et helhedssyn.

For endelig at klargøre mit partis stilling helt udtømmende må jeg føje to ting til. For det første: skal vi overføre planlægningsbestemmelser i naturfredningsloven til den almindelige planlægning, så må det forudsætte, at fredningssyn også tages i betragtning i en sådan planlægningslov, og at man respekterer den fredningsplanlægning, der er sket, fordi det er den første, men absolut nødvendige planlægning af sommerhusbebyggelse og friluftsområder, vi har haft. Og for det andet er det afgørende for os, at når planlægning sker i det fælles samfunds interesse som en generel rådighedsindskrænkning, må den være erstatningsfri. Hvor der sker en egentlig fredning, må den naturligvis ske mod erstatning som hidtil. Men der kan efter vor opfattelse ikke blive tale om at give erstatning for spekulationsgevinster, som formodes at gå tabt gennem planlægningen. Disse almene samfundssyn kan det radikale venstre ikke fravige.

Til de aktuelle jordproblemer hører også en modvirken af grundprisstigningen. Vi kan ikke hindre, at grundpriserne stiger, når vi bliver flere om at dele det samme areal, men vi kan modvirke den grundprisstigning, der finder sted, og derved bidrage til, at byggeriet kan blive billigere.

Vi kan gå 3 veje. Vi kan søge at sprede erhvervs- og boligbyggeriet, og det er det, der bl. a. tilsigtes ved egnsudviklingen.

Vi kan smidiggøre byplanlovgivningen, så zoneinddelingen omkring bysamfundene kan revideres hyppigere og derved bedre tilpasses behovet for byggemodne arealer, et behov, som ikke altid let kan forudberegnes nøjagtigt, hvad vi har set eksempler på i de sidste års udvikling. Og endelig kan vi give kommunerne bedre muligheder for at føre en sådan jordpolitik, at de gennem et passende udbud af byggemodne grunde kan påvirke prisdannelsen. Det var tilsigtet med den kommunale forkøbsret, som faldt ved folkeafstemningen i foråret. Vi må nu finde andre veje at give kommunerne mulighed for at erhverve arealer, så at salget af byggemodne grunde i en kommune ikke skal ligge alene hos grundspekulanter. Det er en opgave, der skal løses, ikke mindst af hensyn til de unge, der skal købe disse grunde eller bo til leje i huse, der skal opføres på dem. Vi skylder de unge, at de kan få boliger, der ikke er unødigt fordyret igennem spekulation. Erfaringen viser jo, at hvor kommunerne har sikret sig arealer i tide, så de kan præge udbuddet af grunde, er det også muligt at holde grundspekulationen i skak og holde rimelige grundpriser. Derfor ønsker mit parti en udvidet adgang for kommunerne til at påvirke grundpriserne, og vi vil gerne medvirke til, at kommunerne også får adgang til at sælge grundene på jordrentevilkår, så køberne ikke skal præstere nogen købesum, men årligt forrente grundværdien. Jeg formoder, at en sådan udvidet bemyndigelse til kommunerne både med hensyn til at erhverve jord og at afhænde den på jordrentevilkår må tiltale oppositionspartierne, der så hyppigt taler den kommunale selvstændigheds sag. Hvad er vel bedre for det kommunale selvstyre end at kunne lede udviklingen inden for kommunen? Og det vil netop en udvidet adgang til at erhverve jordarealer medvirke til.

Ved siden af disse problemer er der jo et andet problem, som også optager befolkningen overordentlig stærkt, og som har forbindelse dermed, nemlig hele boligproblemet, forholdene på boligområdet, som ingen af os naturligvis vil hævde er tilfredsstillende. Vi har ingen statistik, der siger os, hvor stor bolignøden er, men vi ved, at den eksisterer, og at den er ganske betydelig, og vi ved også, at der findes et

[Helge Larsen.]

boligbehov ud over den akutte bolignød, fordi mange finder deres bolig utilstrækkelig, eller fordi de bor i saneringsmodne ejendomme. Alene tallet for saneringsmodne lejligheder er vel omkring et halvt hundrede tusinde, og lægger man så hertil, at de store årgange fra 40'erne nu snart har nået den alder, hvor de gifter sig, og at antallet af nye familier, der kræver bolig, vil blive større årligt i de kommende 10 år, kan vi ganske givet regne med et væsentligt boligbehov lang tid fremad, et boligbehov, der betyder, at vi ikke alene skal opretholde en årlig boligproduktion som den nuværende på 35.000 boliger årligt, men også må øge den ganske betydeligt.

Et af de første skridt for at nå dette må være en afvikling af igangsættelsesstoppet. Der er for mig ikke tvivl om, at dette igangsættelsesstop i de store byområder har været rigtigt. Det har betydet, at der ikke igangsættes mere byggeri, end der kunne færdiggøres i rimelig tid. Uden igangsættelsesstop ville vi have haft en længere færdiggørelsesperiode og dermed også et dyrere byggeri. Men det er også klart, at igangsættelsesstoppet betyder, at byggeriet i det lange løb vil flytte hen, hvor der intet stop er, og derved får vi et byggeri, hvor der ikke er det mest presserende behov for nye boliger. Det er den situation, vi er nået til nu, og alene af den grund må igangsættelsesstoppet afvikles, rent bortset fra at en sådan restriktion naturligvis i sig selv ikke er ønskværdig.

Det radikale venstre kan tænke sig igangsættelsesstoppet afviklet på den måde, at man frit kan gå i gang med parcelhus- og etagebyggeri af god og moderne standard, men uden luksuspræg, f.eks. sådan at parcelhuse under en vis pris og etagebyggeri, der kan lejes ud under en bestemt m²-pris, ikke skulle kræve igangsættelsestilladelse, medens derimod dyrere byggeri stadig væk måtte gøre det. Derved ville man, tror jeg, flytte hovedvægten i byggeriet over på det gode og billigere byggeri, den form, som der navnlig er behov for, og som de unge har rimelig udsigt til at kunne magte økonomisk.

Det ville vel også lette finansieringen af et større byggeri, hvis man øger kravet om egenkapital, enten det så drejer sig om par-

celhusbyggeri eller etagebyggeri. Vi er vist det land i Europa, der kræver den mindste egenkapital af bygherrerne. Boligforeningerne vil jo igennem en omprioritering af deres ældre ejendomme givet kunne skaffe kapital, og for den private bygherre, navnlig for de unge, vil en begunstigelse af opsparing til egen bolig kunne løse problemet. De unge har jo i dag så gode indkomster, at de vil kunne præstere en sådan opsparing enten til eget hus eller til indskud i lejlighed; og mon ikke banker og sparekasser kunne være interesseret i at formidle en sådan formålsbestemt opsparing? Dog skal der naturligvis tilføjes, at der vil være folk med så små indkomster, at de ikke kan magte en sådan opsparing og ikke kan klare den fornødne egenkapital, og til disse mindrebemidlede må der naturligvis være et virkelig socialt boligbyggeri med lempelige vilkår.

Jeg tror, at en afvikling af igangsættelsesstoppet og større egenkapital i byggeriet vil øge mulighederne for et større byggeri, men samtidig er det også nødvendigt med en større byggekapalet, og det vil sige både flere bygningsarbejdere og mere industrielt byggeri. Der hersker hos nogle en fornemmelse af, at dette vil betyde ringere vilkår for de håndværksmestre og bygningsarbejdere, vi har i dag, men det er ikke rigtigt.

Målet må jo være ikke bare at bygge så meget, som vi gør i dag, og det er fuld udnyttelse af kapaciteten og af det mandskab, vi har, men at bygge mere, og det lader sig kun gøre ved fortsat at holde alle håndværkere og bygningsarbejdere i sving og samtidig at få flere i gang. Det må være muligt at få flere af vore ikke-faglærte arbejdere oplært i byggeriet. Gamle fordomme af branchemæssig og faglig art hos mestre og arbejdere må ikke kunne hindre en sådan udvikling. Det gælder jo en større årlig produktion af boliger i lang tid, ikke en korttidsforanstaltning, man kunne være betænkelig ved.

Endelig må en rationalisering af byggeriet fortsættes, og branche- og fagfordomme må også her kunne kastes bort. Der går jo ingen beskæftigelse fra nogen ved et større byggeri, tværtimod, og de mindre håndværksmestre kan udmærket være med i rationaliseringen. Det har de vist gennem samarbejde, der gør

[Helge Larsen.]

dem konkurrencedygtige over for de store, industrielt arbejdende byggeforetagender.

Vi kan altså præstere et større byggeri, hvis blot vi vil, og vi kan også gøre byggeriet billigere, hvis vi sørger for at begrænse grundspekulationen og for at føre en økonomisk politik, der muliggør en lavere rente. Vi skylder ikke mindst de unge, at vi så også gør det.

Før jeg nu til afslutning siger nogle bemærkninger om udenrigspolitiske forhold, har jeg lige et par bemærkninger at gøre i anledning af den kulturdebat, som har været ført i sommer. Der har jo i sommerens løb været ført en hidsig diskussion om kultur og pop. Det er vel en tilfældighed, der imidlertid ligner en tanke, at denne diskussion satte ind kort efter folkeafstemningen. Før netop den agitation, der af oppositionen førtes mod jordlovene, var jo vort hidtil bedste eksempel på politisk pop. Jeg tror ikke, det kunne være gjort meget bedre af det mest ferme agentur i branchen for popproduktion.

Jeg har også fornemmelsen af, at en vis flovhed over den politiske poppropaganda ligger bag sommerens tendens til at skaffe sig et kulturelt alibi ved at angribe poppen. Men er det ikke at gøre alt for megen ære af denne gamle menneskelige svaghed, som altså nu betegnes pop, men som i gamle dage hed skillingsviser? En virkelig kulturpolitik skal arbejde positivt for noget og ikke bare være medløber i en populær antipopbevægelse.

Der er meget mere grund, mener jeg, til at hæfte sig ved en anden tendens i sommerens debat, en uforsonlighed over for de forfattere og kunstnere, der ikke accepterer de gængse meninger og forestillinger, men går til angreb mod forlorenhed og hykleri, en uforsonlighed, som er kommet til orde adskillige steder, ikke mindst i den presse, der i kulturel henseende må betegnes som konservativ. Kort og godt: en virkelig kulturpolitik må være til det yderste frindsind og åben, den må uanset de pågæl-

dendes anskuelser sikre frihed til at arbejde og sikre åbenhed over for alt nyt. Jeg ved godt, at man vil indvende, at dette er principielt anerkendt og vel ligefrem grundlovssikret, men vi bør altid være opmærksom på, om det nu også efterlevs. Adskiligt i sommerens debat gør, at vi må være særlige vagtsomme.

Det andet væsentlige træk i en virkelig kulturpolitik er særdeles kontant. Det drejer sig nemlig om bevillinger til kulturelle formål. Jo mindre karrighed her, jo bedre. Det glæder mig, at den høje regering nu vil søge de andre nordiske landes tilslutning til en nordisk fond for kulturelle formål. Det er på tide, at vi får sådan en fond.

Af andre kontante opgaver, der ligger for, kan jeg bare eksempelvis nævne teaterakademi, forsøgsscener ved teatrene og tilvejebringelse af bedre muligheder for produktion af danske film.

Kan vi her i folketinget magte de to ting: at sikre frihed og åbenhed og at give rundelige kulturelle bevillinger, så kan vi roligt overlade resten til forfattere og kunstnere, enten de så hedder Hans Jørgen Lembourn, Leif Panduro eller Klaus Rifbjerg.

Dernæst nogle bemærkninger om udenrigspolitiske begivenheder i sommeren og efteråret. Sommerens største udenrigspolitiske begivenhed var så afgjort enigheden mellem Sovjetunionen, USA og England om aftalen om stop for kernevåbenprøvesprængninger. Efter henimod 20 års forgiftning af atmosfæren med radioaktivitet er vi nu altså nået så langt, og det er trods alt ikke så lidt. Den tilslutning, atomstopaftalen har fået fra næsten alle jordens stater, viser både, hvilken frygt menneskene har levet under, og hvilken lettelse de føler nu. Skulle det ikke kunne give Frankrig noget at tænke over i retning af at opgive sine egne forsøg? Skete det, ville Frankrig vise den virkelige storhed, som det har så rige traditioner for i sin kultur.

Men selv om vi føler lettelse ved atomstopaftalen, så består stadig en magt- eller terrorbalance, der hviler på kernevåben af et

[Helge Larsen.]

sådant omfang og en sådan styrke, at det svarer til 20 t trotyl pr. individ kloden over. Atomoplysningsudvalget har fremlagt meget værdifulde oplysninger om alle disse problemer i sin nylig afgivne betænkning. Det er ikke let tilgængeligt stof, så jeg er glad for, at den højtærede indenrigsminister har givet tilsagn om, at regeringen vil overveje at lade udarbejde en populær, men naturligvis saglig fuldt korrekt fremstilling af udvalgets synspunkter. Vi trænger i høj grad til et sådant oplysende materiale, der kan danne grundlag for en indgående diskussion, så folk kan blive bedst muligt orienteret om hele dette problemkompleks, der er vor generations største, og ikke mindst for at man til fulde kan forstå, hvad atomtiden kræver af os i retning af ny vurdering og forståelse af det internationale samarbejdes helt afgørende betydning.

Overført på atomstopaftalen betyder det naturligvis, at denne aftale ikke er nok i sig selv. Den kan kun være det første skridt mod en afspænding og nedrustning. Det først fornødne, forekommer det mig, er, at der bliver bevægelighed i standpunkterne mellem øst og vest, og kanslerskiftet i Vesttyskland skulle vel nok øge mulighederne herfor.

Jo flere områder man kan finde for gensidige indrømmelser og for løsning af parallelle sikkerhedskrav, jo bedre. Og disse områder findes ikke mindst omkring Tysklandsproblemet. Gensidig inspektion mod overraskelsesangreb, militær udtynding på begge sider af jerntæppet, atomvåbenfrie zoner, gensidige forsikringer om ikke at angribe eller en direkte ikke-angrebsaftale er eksempler på de muligheder, der foreligger. Det gælder om at komme i gang og så bevare bevægeligheden i synspunkter på begge sider.

Jeg ved vel, at det kun er lidt, Danmark kan udrette, men om vor vilje til at gøre det bør der ikke være tvivl, og hvor der er mulighed for en indsats, bør den gøres. Vi kan ikke anse terrorbalancen for et mål i sig selv. Vi må bidrage til, at vest og øst gradvis kan forhandle sig til rette om de problemer og stridigheder, der har medført terrorbalancen.

At små lande dog udmærket kan tage et initiativ, har vi et eksempel på i det nor-

diske initiativ i FN i Sydafrikasagen. Der er overhovedet ikke tvivl om vor absolutte fordømmelse af apartheidpolitikken. Et stadigt pres må opretholdes over for Verwoerds brutale politik, men samtidig bør der findes veje for en konstruktiv politik, som kan give afrikanerne deres fulde rettigheder, uden at ikke-afrikanere bliver retsløse. Jeg tror, at det nordiske initiativ kan bidrage til en sådan konstruktiv debat.

Dernæst vil jeg gøre et par militærpolitiske betragtninger. Jeg vil først gerne gentage, hvad jeg tidligere har sagt, at det radikale venstre er ubetinget modstander af atombevæbning af danske styrker og af enhver yderligere spredning af atomvåbnene. Vi foretrækker den politiske kontrol med dem bevaret, hvor den ligger nu, nemlig hos England og USA.

Endvidere vil jeg gerne fremhæve, at vi nu bår gå i gang med den nedsættelse af den militære tjenestetid, der var forudsat ved mit partis deltagelse i forsvarsforliget. Det har taget tid at få det fornødne antal frivillige, men jeg håber og venter, at regeringen går videre med tjenestetidsnedsættelsen, så snart der foreligger yderligere mulighed derfor. Det kan vel ikke være ugørligt at foretage nedsættelsen både trinvis og i forskellige grene af forsvaret, så snart mulighederne foreligger.

I det hele taget tror jeg, at vi først og fremmest for de værnepligtiges egen skyld, men også for forsvarets omdømmes skyld bør ofre de værnepligtiges forhold større opmærksomhed. Jeg tænker eksempelvis på en bedre civilundervisning kombineret med en virkelig erhvervsvejledning. En stor del af de værnepligtige har jo ikke foretaget deres endelige erhvervsvalg, når de indkaldes. Her burde der i værnepligtstiden kunne gives dem råd og vejledning og en forberedende uddannelse. Tjenestetidens beredskabsperiode, der ellers erfaringsmæssigt let forekommer dem lang og ørkesløs, ville da, tror jeg, forekomme dem langt mere frugtbar.

Vi bør også kunne skaffe dem ordentlige samlingsstuer og fritidslokaler. Jeg ved vel, at der er en plan for modernisering af vore kaserner; men det kunne vel ikke være uoverkommeligt midlertidigt at få klaret nogle bedre opholdslokaler for de værnepligtige, så de ikke er henvist til at gå på

[Helge Larsen.]

gaderne. Vi måtte kunne klare det ved at bygge nogle flere barakker, så man får bedre fritidslokaler.

Endelig vil jeg sige et par ord om forsvarets materielanskaffelser. Jeg bemærkede efter efterårsmanøvrerne, at der fra militær side var ønske om mere og nyere materiel. Dette ønske er naturligt fra militærets side, men vi har en plan for materielanskaffelser, der løber for 3 år, en plan, som mit parti har tiltrådt, og som vi naturligvis står ved, men så må også, forekommer det mig, anskaffelserne efter planen være nok. Vi må i disse år spare på mangfoldige områder, ikke mindst sociale og kulturelle, hvor behovet er stort. Der kan derfor ikke blive tale om militære anskaffelser ud over det planlagte.

Lad mig så slutte med nogle bemærkninger om, hvad man kunne kalde det politiske klima, som jo nok i dag har været noget efterårspræget, men dog også med enkelte solstrøff i — jeg tænker her specielt på en artikel i Dansk Typografforbunds blad, hvor mit parti er sammenlignet med en mariehøne i arbejdet med socialdemokratiet. Jeg finder denne sammenligning overordentlig interessant og værdifuld. Har man tænkt over, hvad en mariehøne egentlig er? Et smukt lille dyr, som stråler i skønne farver, et lille dyr, der udretter et overordentlig nyttigt arbejde ved at udrydde masser af snyltere i planteverdenen, og endelig et smukt lille dyr, som mange mennesker har den gode skik at sætte på fingeren og bede flyve op til himlen og skaffe klar, høj himmel og solskin. Og endelig, hvad man nok slet ikke er opmærksom på, er det et insekt, der har en overordentlig stor evne til at overvinde under de vanskeligste vilkår.

Som så ofte før har man jo spået det radikale venstre en snarlig død. Mariehønebilledet siger altså noget andet. Jeg er sikker på, at spådommen ikke så meget udspringer af viden som af inderlige, men ikke særlig fromme ønsker. Denne ønsketænkning har mit parti kendt gennem mere end 50 år, så jeg skal bare erindre om, at den, der lyves død, lever længe.

Det konservative folkeparti lægger jo slet ikke skjul på sine ikke engang fromme ønsker. Efter folkeafstemningen i sommer

har den konservative gruppeformand, det ærede medlem hr. Poul Sørensen, i tale og handling optrådt som hin rige og mægtige konge, Krösus, der mente, at han skulle beherske hele verden. Ganske vist synes det ærede medlem hr. Poul Sørensen foreløbig kun at stræbe efter at beherske kongeriget og komme noget hyppigere på TV-skærmen. Men der er alligevel en betydelig lighed mellem ham og den gamle lyderkonge Krösus.

For de konservative var folkeafstemningens udfald en spådom, et orakel, der varslede store tider. Krösus spurgte også et orakel, før han begyndte sin krig mod perserne. Han spurgte oraklet i Delfi, og for at sikre sig et gunstigt svar gav han oraklet store gaver og store løfter. Man kan vist også finde paralleller til det i den konservative agitation fra i sommer. Krösus fik svaret: når du går over grænsefloden Halys, vil et stort rige gå under. Og Krösus var ikke i tvivl om, at det var perserriket, der ville gå under. Er det ikke den samme forvisning om sejr, de konservative i dag nærer? Men Krösus misforstod orakelsvaret. Det var hans eget rige, der gik under, og efter nederlaget erkendte han, at han havde været forblindet af selvtilid og overmod.

Mon ikke de konservative skulle ransage deres tanker endnu en gang og erindre sig, at der altid har været meget langt til konservativt flertal i Danmark, og at der, selv forudsat et samarbejde med venstre, skal flyttes 18 mandater til VK-blokken, før flertallet her i salen er hjemme? Jeg er sikker på, at der ikke er mange, som tror, at noget sådant er muligt. Men som en trøst vil jeg gerne føje til, at det fortælles, at Krösus efter sit nederlag blev meget gammel og meget vis. Han havde bare ikke politisk indflydelse.

Vender jeg mig til venstre og dets talere og dets presse, ja, så er der et udtryk, jeg særlig er standset ved — det er anvendt adskillige gange i sommerens løb, det er også anvendt af det ærede medlem hr. Erik Eriksen, dog ikke her i dag, men ved anden lejlighed — det er udtrykket „den radikale udsalgsbutik“. Jeg er ikke særlig handelskyndig og kender ikke meget til det merkantile sprog, men jeg ved, at vi i efterkrigsårene har haft noget, der betegnes som

[Hølge Larsen.]

overskudslagre. De består fortrinsvis af umoderne, let brugte sekunda eller overkomplette varer, og de sælges gerne til relativt lave priser.

Se, hvis jeg nu ville føre dette udtryk ind i den politiske debat — jeg gør det udelukkende for at være sikker på, at venstre og dets presse forstår mig, det er dem, der har startet med disse merkantile udtryk — ja, så ville jeg sige, at venstre repræsenterer et politisk overskudslager, og forklaringen ligger ligefor: når et venstreparti går ind i et nært samarbejde med konservatismen, så må dets varer blive sekunda og ukurante. Jeg mener for øvrigt, at der er folk i venstre, der har sagt noget lignende; de har bare ikke sagt det i det merkantile sprog, jeg benytter her, og jeg benytter det som sagt også bare for måske at blive bedre forstået, end Liberal Debat blev det. Man må jo somme tider svare i det tungemål, man tiltales i.

Men så vil jeg i øvrigt gerne se lidt nærmere på betegnelsen „den radikale udsalgsbutik“. Jeg vil gerne prøve at se, hvad der egentlig ligger i det, og jeg har prøvet igennem en vurdering af mit partis indsats i de senere år at finde ud af, hvad det egentlig er, der menes med dette udtryk.

Det radikale venstre har i disse år fået gennemført en lov om økonomisk samordning og har gennem helhedsløsningen medvirket til at realisere samordningen. Det har været med til at planlægge og gennemføre en økonomisk stabiliseringspolitik, hvis gode resultater vi nu ser. Der er gennemført en friere handels- og toldpolitik, hvorigennem vi også opnår nedbrydning af toldskrankerne mellem de nordiske lande. Der er opbygget et samarbejde mellem stat og erhvervsliv til gavn for fremgang i produktion og eksport. Der er gennemført en egnsudviklingslov.

Det radikale venstre har været med til en meget omfattende udbygning af undervisnings- og uddannelsesmulighederne og været med til en demokratisering af uddannelsen både gennem Jørgen Jørgensens nu alment anerkendte skolelov og gennem ungdommens uddannelsesfond.

Det radikale venstre har i samme periode medvirket til en meget betydelig forbedring

af de sociale forhold ikke mindst på særforborgens område, og vi står nu over for at skulle gennemføre fuld folkepension.

Det radikale venstre har i disse år set sin gamle tanke om udbyttedeling vinde større og større terræn. Det har i væsentlig grad medvirket til, at funktionærernes problemer nu for alvor optager lovgivningsmagten. Det har set tanken om familiebruget som den bærende driftsform i landbruget vinde frem, og det har kunnet afvise anslagene fra storgodsdriften.

Og endelig nu sidst er der besluttet en nedsættelse af den militære tjenestetid.

Se, alt dette har det radikale venstre opstillet som mål i sit program og i sine politiske udtalelser. Vi har nået en del af det, ikke fordi vi har været de mange, heller ikke fordi vi har kunnet diktere nogen noget, men fordi vi ikke har været bange for at gøre et politisk stykke arbejde, og fordi vi har evnet at samarbejde med andre.

Venstre og venstres presse kan for min skyld godt kalde dette „politisk udsalg“. Jeg kalder det at føre politik og gennemføre reformer.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Medlem af folketinget Kaj Andresen har meddelt mig, at han ønsker til indenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilken stilling tager ministeren til de i den senere tid i dagspressen fremkomne påstande om, at hvedemel behandles med stoffer, der kan være giftige for mennesker, eller som ødelægger melets naturlige næringsstoffer, samt til den i forbindelse hermed rejste kritik mod tjenestemænd i sundhedsstyrelsen?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid efter spørgetiden onsdag den 16. oktober.

Medlem af folketinget Vivike har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for Grønland at stille følgende spørgsmål:

„Hvad agter ministeren at foretage sig med udvalget for samfundsforskning i Grønland?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid efter spørgetiden onsdag den 16. oktober.

[Formanden.]

Folketingets næste møde afholdes i dag kl. 18⁵ med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Hagen Hagensen.*
- 2) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Hagen Hagensen.*
- 3) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Ole Bjørn Kraft.*
- 4) *Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Ole Bjørn Kraft.*

Mødet hævet kl. 18.

4. møde.

Tirsdag den 15. oktober kl. 18⁵.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Hagen Hagensen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik derefter til:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Hagen Hagensen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes. (Ophold). Det er vedtaget. Fuldmægtig Axel Clausen, København, vil herefter blive indkaldt som midlertidigt medlem af folketinget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Ole Bjørn Kraft.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik derefter til:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Ole Bjørn Kraft.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes. (Ophold). Det er vedtaget. Direktør Ib Stetter, Ålborg, vil herefter blive indkaldt som midlertidigt medlem af folketinget.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 16. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål til ministrene.*
- 2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående beretning til folketinget om Nordisk Råds 11. session.*
- 3) *Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.*

Mødet hævet kl. 18⁷.
